

kovas/march 1976 3

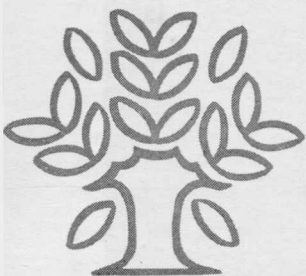
laiškas lietuviams

MŪSŲ VEIKSNIAI	73	Juozas Vaišnys, S.J.
EILĖRAŠČIAI	77	Danguolė Sadūnaitė
LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS METAI	78	PLB Valdyba
KATALIKŲ BAŽNYČIOS PADĖTIS LIETUVOJE NEPRIKLAUSOMYBĖS PRADŽIOJE	78	Br. Krištanavičius, S.J.
MINTIS DIALEKTINIAME ŽAISME (II)	83	Feliksas Jucevičius
HENRI BERGSON	86	J. Venckus, S.J.
TEISĖ AR SAVANAUDIŠKUMAS?	88	D. Bindokienė
SOMETHING OLD — SOMETHING NEW...	92	Nina Gailiūnienė
TĖVYNĖJE	98	D. ir G. Vakariai
KODĖL MYLIMAS KATILIŠKIS	101	Nijolė Jankutė
KALBA	103	J. Vaišnys, S.J.
FILMAI	105	Juozas Prunskis

Šis "Laiškų Lietuviams" numeris yra iliustruotas dail. Dagio medžio skulptūros darbų nuotraukomis. Dail. Dagys pernai atšventė savo 70 metų amžiaus sukaktį.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$6.00, single copy 60 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

Laiškai lietuviams

MŪSŲ VEIKSNIAI

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Cia norime pateikti keletą minčių apie mūsų pagrindines institucijas, kurias esame įpratę vadinti veiksniais. Kai "Laiškuose Lietuviams" kartais pasirodo panašia tema koks nors straipsnis, tai kai kurie ima priekaištauti, kad mes turėtume rašyti tik religinėmis temomis, o politiniams klausimams nagrinėti turime kitus laikraščius bei žurnalus. Bet jau daug kartų esame skaitytojams priminę, o pagaliau ir be jokio specialaus priminimo kiekvieno numerio pirmame puslapyje matome įrašą, kad "Laiškai Lietuviams" yra religinės ir tautinės kultūros žurnalas. O kokiai sričiai priklauso mūsų veiksniai? Tie veiksniai yra: PLB, Vlikas, Alta, Diplomatinė tarnyba. Tai yra institucijos, kurios rūpinasi visu mūsų išeivijos gyvenimu ir Lietuvos laisve. Joms turi rūpėti ir mūsų politinė, ir kultūrinė veikla, neišskiriant net nė religinės srities. Juk mūsų konkrečiame gyvenime visa tai glaudžiai rišasi.

Šį straipsnį iššaukė kai kurių asmenų priekaištai ir nepasitenkinimas, kai "Pasaulio Lietuvyje" (1975 m. lapkr. - gruodžio numeryje) pasirodė kai kurių 1975 m. lituanistinės jaunimo stovyklos dėstytojų atsakymai į p. S. Barzduko pateiktus klausimus. Tie klausimai stovykloje buvo prabėgomis lektoriams pateikti, į kuriuos jie paskubomis trumpai atsakė. Didžiausią nepasitenkinimą sukėlė mano atsakymas į klausimą: ar laikote bendrinių mūsų institucijų gausą tikslinga apraiška, o gal būtų racionalios ir tam tikros reformos? Atsakyme buvo pripažinti dideli Altos nuopelnai, bet paskui buvo pridėta, kad dabar, kai turime Amerikoje Vliką, Alta gali būti tik keblumų teikiąs duplikatas. Mūsų vieningos veiklos klausimu esu plačiau rašęs "Laiškuose Lietuviams" 1972 m. 2-me numeryje. Iš esmės tos pačios nuomonės ir dabar tebesilaikau. Tad minėtas mano pasakymas apie Altą, galima sakyti, buvo iš viso konteksto išimta mintis, kuri, nežinant visos mano galvosenos, tikrai galėjo

Dagys

Pasigailék műsü!

atrodyti labai keista ir net žiauri. Kai kurie tuoj pradėjo daryti jiems įprastas išvadas: Vaišnys sako, kad Alta nereikalinga, vadinasi, jis sako, kad nereikia Lietuvos laisvinimo institucijos; taigi jis nenori, kad Lietuva būtų išlaisvinta; taigi jis yra komunistas!

Mane visuomet liūdino ir tebeliūdina mūsų veiklos skaldymas ir visų mūsų skaldymasis, kai mes dažnai visi kartu nekovojame prieš savo bendrą priešą, bet kovos ginklus nukreipiame vieni prieš kitus. Tokia "veikla" neabejotinai silpnina Lietuvos laisvinimo pastangas, pasitarnaudama tik okupantui. Nesakau, kad reikėtų visas skirtingas institucijas panaikinti, paliekant tik vieną, bet būtinai reikia, kad tos institucijos glaudžiai bendradarbiautų, viena kitą remtų, o neimtų griauti tai, ką kita stato.

Man labai patinka mūsų veiklos palyginimas su gerai organizuota kariuomene. Kariuomenėje paprastai būna įvairių ginklo rūšių: pėstininkų, jūrininkų, artilerijos, aviacijos. Jeigu koks nors kariuomenės vadas, norėdamas vienybės, panaikintų skirtingas ginklo rūšis, palikdamas tik vieną, tai tokiu būdu jis kariuomenės nesustiprintų, tik labai ją susilpnintų. Tačiau jeigu tos skirtingos kariuomenės ginklo rūšys nebendradarbiautų, viena kitos neremtų, bet pradėtų tarpusavio kovą, tai toji kariuomenė bematant pati save sunaikintų. Tokiu atveju, žinoma, būtų geriau, jeigu būtų palikta tik viena ginklo rūšis. Panašiai yra ir su mūsų institucijomis bei organizacijomis. Jeigu turime įvairių institucijų su įvairiais specifiniais uždaviniais, tai labai gera. Tačiau tos skirtingos institucijos turi bendradarbiauti, o ne viena prieš kitą kovoti.

Metus žvilgsnį į mūsų veiksmų praeitį, ne visuomet tenka pasidžiaugti santaika ir darniu bendradarbiavimu. Pradžioje buvo trynimosi tarp Vliko ir Diplomatinės tarnybos, dabar vyksta šaltas karas tarp Bendruomenės ir Altos. Kartais ir Vlikas su Alta ne visai draugiškai pasikalba. O Vliko ir Altos specifiniai uždaviniai yra beveik tie patys — rūpintis Lietuvos laisvinimu. Vlikas apima viso pasaulio lietuvių išeiviją, o Alta — tik JAV. Ypač dabar, kai Vlikas yra Jung-

tinėse Amerikos Valstybėse, būtinam reikalui esant, jis galėtų atlikti ir tas pareigas, kurias paprastai atlieka Alta. Tad jeigu šios dvi institucijos nesugebėtų bendradarbiauti, bet viena pradėtų griauti tai, ką kita stato, tai kiekvienam aišku, kad čia būtų tik "įvairių keblumų teikiąs duplikatas". Bet mes tikime ir tikrai nuoširdžiai trokstame, kad visi mūsų veiksniai sugebėtų darniai bendradarbiauti ir derinti savo veiklą. Tai bus visiškai nesunku, jeigu visi prieš akis turėsime savo bendrą ir labai kilnų tikslą, o ne asmeniškąs ambicijas, pavydą, niekam nenaudingą partiškumą.

Didžiausi ginčai ir nesusipratimai tarp mūsų veiksmų dažniausiai kyla dėl dviejų klausimų: 1. kas ir kada turi teisę rinkti aukas, 2. kas turi teisę rūpintis Lietuvos laisvinimu.

Atrodo, kad pirmąjį klausimą išspręsti turėtų būti labai lengva, turint šiek tiek noro ir geros valios. Jeigu šiuo klausimu yra koks nors aiškus, pasirašytas nutarimas, tai reikia jį visiems parodyti, ir tada, reikia manyti, visi jį mielai noru vykdys. Jeigu tokio aiškaus susitarimo nėra, tai reikia vieną kartą aiškiai susitarti, pasirašyti ir vykdyti.

Antrasis klausimas yra daug keblesnis. Žinoma, rūpintis Lietuvos laisvinimu turi ne tik teisę, bet ir pareigą visi lietuviai, visos lietuvių organizacijos ir institucijos. Tačiau pradedant konkretų darbą, čia taip pat reikia aiškaus susitarimo, kad vieni nekliudytų kitiems. Vlikas, dar Vokietijoje būdamas, save laikė vienintele politine ir rezistencine Lietuvos atstovybe išeivijoje, bet su tuo nenorėjo sutikti Diplomatinė tarnyba. Prasidėjo tam tikras trynimasis tarp šių dviejų institucijų. Tada buvo svarstoma, kad Vlikas gal turėtų daugiau rūpintis tautiniais reikalais, o diplomatai — valstybiniais, bet praktikoje šių dviejų sričių pasidalinimas nebuvo jau toks aiškus. Pagaliau Vlikas įsteigė Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, kurios pobūdį ir uždavinius nusakė *Lietuvių Charta* ir PLB konstitucija. Lietuvių Charta sako, kad "pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę".

Šis sakinyss yra labai svarbus, deja, ne visi jį tiksliai supranta. Kai kas nori PLB laikyti paprasta organizacija, kaip ir daugelis kitų mūsų organizacijų. Tačiau PLB nėra eilinė organizacija, ji yra visa išeivijos lietuvių visuomenė, visi po pasaulį išsisklaidę lietuviai, ji yra, galima sakyti, Lietuvos dalis arba mūsų "Mažoji Lietuva". Tad labai klaidingai supranta, kas yra PLB, tie asmenys, kurie kartais pasako ar parašo: "Aš nepriklausau Lietuvių Bendruomenei" arba: "Aš išstoju iš Lietuvių Bendruomenės". Tai reikėtų lygiai tą pat, jeigu pasakytum: "Aš išstoju iš lietuvių tautos, aš nesu daugiau lietuvis, aš išsižadu lietuviybės".

Kai kurie, paskaitę šį aiškinimą, kas yra PLB, gal pasakys, kad čia maišomi du dalykai: bendruomenė (rašoma mažąja raide) ir Bendruomenė (rašoma didžiąja raide). Pirmoji — tai tas pat, kas ir visuomenė arba visi lietuviai, o antroji — atskira organizacija. Bet tai klaidingas galvojimas, kuris nesisiderina su Lietuvių Chartos dvasia. Sakydami PLB, mes suprantame visą išeivijos lietuviškąją visuomenę, visus lietuvius. Didžiąja raide rašome tik dėl to, kad tai yra, kaip jau minėjome, lyg "Išeivijos Lietuva" arba "Mažoji Lietuva".

Tad taip PLB suprantant, atrodo, kad ir tas mūsų aukščiau minėtas teigimas, kad Vlikas įsteigė PLB, nėra visai tikslus. Juk Lietuvių Bendruomenė egzistavo jau ir prieš Vliką, tik gal ji neturėjo tos savo egzistavimo sąmonės, kurią jai priminė Vlikas. Toji Lietuvių Bendruomenė jau egzistavo ir Amerikoje, kai dar nebuvo Altos. Tad galima sakyti, kad tiek Vlikas, tiek Alta yra Lietuvių Bendruomenės kūriniai, o ne atvirkščiai. Žinoma, ne visi su tuo norės sutikti, bet dėl to kaip tik ir kyla daugiausia nesusikalbėjimo ir nesusipratimų tarp mūsų veiksmų.

Jau nuo pat pradžios PLB valdybai konstitucija yra numčiusi, tarp kitų uždavinių, "rūpintis pasaulio lietuvių švietimo, tautine, kultūrine, socialine, šalpine, ekonomine ir politine veikla (tuo reikalu bendradarbiaujant su kitais lietuvių veiksniais)". Jau minėjome, kad, atsiradus Vlikui, jo politinė veikla susidūrė su diplomatų veikla. Dabar dar

atsirado ir trečioji institucija, pretenduojanti į politinę veiklą — PLB valdyba. O kai Vlikas ir PLB valdyba persikėlė į Ameriką, tai čia dar rado ir Altą, besirūpinančią politine veikla. Tai jau turime ne tik duplikatą, bet ir "triplikatą" bei "keturplikatą".

Atrodo, kad pagal savo konstitucijas visos šios institucijos turi ir teisę, ir pareigą rūpintis politiniais reikalais, atseit Lietuvos laisvinimu. Tai ar negerai? Juk kuo daugiau kas rūpinasi Lietuvos laisve, tuo turėtų būti geriau. Bet praktikoje gali išeiti visai kitaip. Jeigu sakoma, kad tarp dviejų auklių vaikas be galvos, tai dar blogiau tarp keturių. Blogiausia tai, kad kiekviena iš šių institucijų save laiko "aukščiausia" ir "vyriausia", manydama, kad ji gali daryti ką tik nori, visai neatsižvelgdama į kitas. Tokiu būdu bendram darbui ji dažnai ne padeda, bet kenkia. Yra būtina turėti kokią nors vieną instituciją, kuri koordinuotų visų mūsų veiksmų veiklą. Juk ar mes galime tikėtis ko nors pasiekti ir padaryti, pavyzdžiui, Amerikos valdžiai gerą įspūdį, jeigu vienos institucijos atstovai nueis į Vašingtoną ir sakys, kad jie atstovauja Lietuvos reikalams, o pro kitas duris dar įeis antros, trečios ir ketvirtos institucijos atstovai ir sakys, kad ne anie, o tik jie yra teisėti Lietuvos reikalų atstovai?

Tad kokia nors "vyriausia institucija", koordinuojanti visą mūsų veiklą, yra būtinai reikalinga, bet ne visi jos klausys, jeigu ji pati tokia pasiskelbs. Ir čia lieka vienintelis — susitarimo kelias. Čia, išeivijoje, mums reikia daug daugiau protingumo, kultūringumo, tolerancijos ir geros valios, negu jų reikėjo tada, kai gyvenome Lietuvoje. Juk ten buvo vyriausybė, turinti priemonių imtis įvairių sankcijų, o mes tų priemonių neturime. Kiekvienoje nors ir demokratiškiausioje valstybėje valdžia turi imtis šiek tiek diktatūros, kad apsaugotų savo šalį nuo anarchijos. Mes išeivijoje diktatoriškais veiksmais nieko nepasieksime, tad belieka vienintelis kelias — kiek galima labiau prie tobulumo artėjanti demokratija, kuriai pasiekti, kaip jau minėjome, reikia labai daug kultūros ir tolerancijos.

Danguolė Sadūnaite

KVIETIMAS

rytas atėjo
tyliai, be garso
(kai dangus — tiktai
drėgnai mėlyna rožė)

visur matydamos
stebuklą

IŠSIPILDYMAS

ir atrodo man dabar,
metams baigiantis,
jog visas mano skausmas,
visas mano skausmas
sutekėjo, Viešpatie,
į Tavo kūną

DŽIAUGSMAS

1.
buvau dulkė,
kelyje —
kaitroje gimusi
2.
užmirštą valandą
atėjai,
lietumi mane apgaubdamas,

ir dabar savo spalvomis
pasiekiu dangų

TAU

tą dieną griaudė
(iš toli)

taip ir pasilikau,
Tavęs ieškodama —
išblyškusių veidu
(liesdama Tavo balsą):
kažkur tarp žaibų ir griaustinių

PRISIRIŠIMAS

1.
šiurkščia žole būsiu
nuolatos su Tavimi
kelionėje

2.
Tavo pėdoje
apsigyvensiu —
(mažoje oazėje)
paukščio teisėmis

* * *

1.
tyla ir —
burtininkavimas mėnulio
su naktimi,

kai upė geria
jo šviesą —

2.
ir aš pagaliau laiminga:
atsispindžiu Jo ašaroje

VAKARAS

1.
visą savo gaisrą
atidavei mums —
saulėleidi,
iki paskutinio lašo

2.
ir kai vėjas, sustabdes debesis,
nuslysta tavo plaukais:
ar girdi jame mano balsą?

ALYVOS ŽYDI

1.
Alyvos žydi
(ju spalvą matė tik jūra).

Rupi saulėleidžio druska
graužia lūpas —
ir graužia grindinį...

2.
Greitai
tamsa mus maudys
tampriame mėnulio
apsikabinime...

ŽYDINTIS MEDIS

1.
Iškentėta tiesa,
mano šaknys žemėje.

2.
Tiktai pavasari
žiedai mane išlaisvina —
džiaugsmu dusindami;
ir tada suprantu
šviesą ir tamsą...

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS METAI

Po didvyriškų pastangų bei didžiųjų aukų 1918 metais vasario mėn. 16 dieną mūsų tautai vėl sušvito laisvė ir nepriklausomybė. Laisvę laimėjusi, džiaugsmo triumfe pradėjo ji naują tautinės kūrybos gadinę, apimančią visą tautinio gyvenimo plotmę.

Šia prasme nuostabion pagalbon atėjo ir būsimasis Kristaus Vietininkas Popiežius Pijus XI. Lankydamas Lietuvą 1920 m. pradžioje, jis matė mūsų tautos nepalaužiamą tikėjimą, išlaikytą ir sunkiose josios gyvenimo valandose. Ir jis šios reikšmingos tikrovės neužmiršo.

Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės ir visos tautos pastangų dėka 1926 metais balandžio 4 dieną iškilmingu raštu "Lituanorum gente" Pijus XI kuria Lietuvos Katalikų Bažnyčios nepriklausomą provinciją, tuo atbaigdamas Lietuvos laisvės troškimą ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios gyvenimą.

"Popiežiaus Pijaus XI pirmąsias istorinės reikšmės darbas, bažnytinės provincijos sudarymas, užbaigė nepriklausomos Lietuvos kūrimo darbą", — taip vertina vysk. P. Būčys šias Pijaus XI nuoširdžias pastangas.

Lietuvos bažnytinės provincijos steigimas, turėjęs didžios reikšmės lietuvių tautai ir valstybei, šiais metais mini 50 metų sukaktį.

Šioje istorinės reikšmės sukaktyje dalyvauja pavergta Tėvynė savo kančia ir nepalaužiamą ištikimybę Tėvų žemei ir Kristui Rūpintojėliui. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika drąsiai skelbia tai visam laisvajam pasauliui.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, į šį didį istorinį jubiliejų jungianti visus laisvajame pasaulyje esančius lietuvius, 1976 metus skelbia LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS METAIS. Ji kartu kviečia visus laisvojo pasaulio lietuvius švęsti šiuos jubiliejinius metus lietuvių bei krikščioniškojo atsinaujinimo dvasia.

*Pasaulio Lietuvių Bendruomenės
Valdyba*

KATALIKŲ BAŽNYČIOS PADĖTIS LIETUVOJE NEPRIKLAUSOMYBĖS PRADŽIOJE

*(Lietuvos bažnytinės provincijos įsteigimo
50 m. sukakčiai paminėti)*

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

Nepriklausomybės pradžioje Lietuvos respublikos teritorijoje buvo tik viena vadinamoji Žemaičių vyskupija. Jai vadovavo už nepriklausomybės veiklą labai nusipelnęs vysk. Pranciškus Karevičius, teologijos magistras, gimęs Mosėdžio parapijoje 1861 m. rugsėjo 30 dieną, miręs Marijampolėje 1945 m. gegužės 30 dieną. Sudarant Lietuvos Bažnyčios provinciją 1926 m., jis atsiskė savo pareigų, buvo pakeltas į arkivyskopus ir įstojo į Tėvų Marijonų vienuoliją, kuriai jis, arkivysk. J. Matulevičius, prof. Pr. Būčys ir kiti kunigai norėjo duoti naują impulsą. Kauno arkivyskupu tapo vysk. J. Skvireckas, buvęs vysk. Karevičiaus pagalbininkas, generalinis jo vikaras, katedros kapitulos dekanas ir kunigų seminarijos profesorius.

Anais laikais Žemaičių vyskupija turėjo 19 dekanatų, kurių 17 buvo Lietuvos teritorijoje ir 2 Latvijoje, Kurše ir Žemgalijoje. Žemaičių vyskupijoje buvo 222 parapijos ir 170 filijų. Parapijose ir filijose apaštalavo 680 kunigų. Lietuvoje buvo 1.219.511 tikinčiųjų, Kuršo ir Žemgalijos dekanatuose — 100.070. Taigi iš viso — 1.319.589. Be to, vyskupijos ribose buvo 4 vienuolynai. Tėvų Pranciškonų Kretingoje, seselių Benediktinių Kaune, seselių Kotryniečių Krakėse ir seselių Kazimieriečių Pažaislyje.

Vienuolynai buvo maži ir į viešą gyvenimą neturėjo jokios įtakos. Kretingoje gyveno tik du tėvai: T. Antanas Pranciškus Bizauskas ir T. Jeronimas Pečkaitis. Vienuolynė viešėjo ir du kunigai pasauliečiai. Seselių Benediktinių vienuolynė buvo 16 seselių, daugiausia lenkų kilmės. Lenkų kilmės buvo ir Kotrynetės. Šv. Kazimiero seselės Pažaislyje buvo lietuvaitės. Motina Marija

Kaupaitė, kongregacijos steigėja ir generalinė vyresnioji, buvo gimusi Ramygalos parapijoje 1880 m. Ji mirė Čikagoje 1940 m.

Stambus katalikybės jėgų šaltinis buvo Kauno kunigų seminarija. Joje mokslas tęsdavosi 6 metus. Dviejuose filosofijos kursuose mokėsi 50 klierikų, keturiuose teologijos kursuose taip pat 50 klierikų. Kauno kunigų seminarija turėjo 10 profesorių. Vysk. J. Skvireckas dėstė Šv. Raštą, egzėgezė ir archeologiją. Kan. Kazimieras Paltarokas, seminarijos vicerektorius, dėstė fundamentalinę teologiją ir įvedė klierikus į kai kuriuos teologijos ir sociologijos klausimus. Kun. dr. Juozas Lesauskis dėstė dogmatinę teologiją ir liturgiją. Rektorius J. Maciulevičius-Maironis dėstė moralinę ir pastoralinę teologiją. Kan. Kazimieras Šaulys dėstė bažnytinę ir civilinę teisę. Kan. Antanas Alekna buvo Bažnyčios, Lietuvos ir pasaulinės istorijos profesorius. Kun. Morkus Merkelis dėstė patristiką, homiletiką, pedagogiką ir liet. literatūrą. Kun. Vladas Jurgutis dėstė filosofijos istoriją ir mokė lotynų kalbos. Kan. Pranas Penkauskas dėstė gamtos mokslus, mokė lotynų kalbos ir giedojimo. Kun. Izidorius Tamošaitis dėstė filosofiją. Kun. J. Petrošius buvo seminarijos ūkvedys ir sekretorius, o dr. Rapolas Šliūpas — seminarijos gydytojas

Stambus katalikybės ramstis buvo ir katedros kapitula. Ją sudarė 6 prelatai, 3 kanauninkai ir 11 garbės kanauninkų, kurių 7 gyveno ne Kaune. Vyskupijos kurija susidėjo iš 13 įvairių pareigūnų. Į katedros kapitulą ir kurią įėjo tokios žinomos asmenybės, kaip Maironis, Dambrauskas-Jakštas, kan. Kazimieras Paltarokas, prel. K. Olšauskas, Kazimieras Šaulys, Antanas Alekna, prel. J. Maciejauskas ir kiti. Jie švietė lietuviams savo gyvu ir rašytu žodžiu bei įvairiais darbais.

Nors anais laikais Žemaičių vyskupija priklausė Mohilevo bažnyčios provincijai, bet ji tvarkėsi savarankiškai. Mohilevo bažnyčios provincija buvo sudaryta 1798 m. caro Povilo I ir nuncijaus Lauryno Lita susitarimu. Tai provincijai priklausė Vilniaus, Žemaičių, Žytomiro, Tiraspolio, Rygos, Mins-

ko, Kamenetso vyskupijos ir armenų katalikų vienetas, valdomas Tifliso archimadrito Sarkis Ter-Abramian. Mohilevo arkivyskupas metropolitas buvo Latvijos baronas de Ropp. Komunistams išigalėjus Rusijoje, de Ropp buvo pasmerktas mirti. Tačiau 1919 m. jam pavyko išvykti į Lenkiją. Jis mirė Varšuvoje. Jo įpėdinis arkivysk. Cieplak su savo generaliniu vikaru Butkevičium taip pat buvo pasmerkti mirti. Juos išgelbėjo Lenkijos vyriausybė. 1925 m. Cieplak buvo paskirtas Vilniaus arkivyskupu. Bet jis, lankydamas lenkų kolonijas JAV, susirgo plaučių uždegimu ir mirė. Jo kūnas palaidotas Vilniaus katedroje.

Idomi yra Žemaičių vyskupijos pradžia ir jos vyskupai. Atrodo, kad Mindaugo laikais Lietuvoje veikė 2 vyskupijos.¹ Bet su Mindaugo mirtimi pastoracinis darbas pakriko. Jis buvo atgaivintas Vytauto Didžiojo pastangomis 1417 m., steigiant Varnių-Medininkų vyskupiją, kurią popiežius Martynas V patvirtino 1421 m. Vyskupo ir jo kurijos išlaikymui Vytautas Didysis paskyrė keletą nuosavybių, tarp kitko ir Alsėdžių dvarą. Pirmasis Žemaičių vyskupas buvo Vilniaus katedros klebonas, vardu Motiejus, pašventintas vyskupu 1418 m. Jis valdė vyskupiją 3 metus ir savo mokslu bei gyvenimo pavyzdžiu patraukė daug pagonių į krikščionybę. 1421 m. jis buvo paskirtas Vilniaus vyskupu. Nuo 1423 iki 1453 m. Žemaičių vyskupiją valdė vysk. Nikalojus Dziergavičius, pamaldus ir geras ganytojas. Jo įpėdinis buvo Martynas iš Luokės, buvęs Luokės klebonas. Jis pasižymėjo labai doru gyvenimu, bet valdė vyskupiją tik pusę metų. Ketvirtasis Varnių vyskupas buvo Jokūbas iš Trakų, vadinamas raudonuoju. Jis valdė vyskupiją 1454-1459 m. Mozūras Baltramiejus, valdęs vyskupiją 1459-1463 m., buvo lietuviams svetimas. Vysk. Jurgis, lietuvis, pastatė medinę katedros bažnyčią ir perkeltas į Vilnių, mirė 1464 m. Matas, buvęs Vilniaus arkidiakonas, valdė Varnių vyskupiją 7 metus (1463-1471) ir savo kuriją perkėlė į Alsėdžius. Ten jis įsteigė parapiją ir jos kunigus aprūpino reikalingomis pajamomis. Keistas buvo aštuntasis Varnių vys-

kupas Bartolomiejus Svirenkavičius. Jis buvo lietuvis ir mėgo muziką bei dainas labiau negu dera vyskupui.² Jo įpėdinis žemaitis Martynas, buvęs Šiaulių klebonas, valdė vyskupiją 1485-1500 m. ir 1490 m. sudarė pasižymėjusių lietuvių sąrašą.

Vokiečių kilmės lietuvis Martynas, karaliaus Kazimiero pastangomis tapęs Varnių vyskupu, buvo nuostabus žmogus, visiems tapęs viskuo. Jis valdė vyskupiją 1500-1514 m. ir lankėsi Italijoje. Mikalojus Radvila tapo Varnių vyskupu, eidamas 20 metus, ir 1522 m. įsteigė Varnių katedros arkidiakonatą. Arkidiakonu buvo paskirtas kan. Jurgis Talaitis, kuris po Radvilos mirties valdė vyskupiją 1522-1531 m. Dvyliktasis Varnių vyskupas buvo Nikalojus Vižgaila, Trakų klebonas (?) ir Vilniaus kanauninkas. Pirmą jis buvo Kijevo, paskui Varnių vyskupas. Jis buvo lietuvis, didelis patriotas ir įtakingas ganytojas. Vysk. Jurgis Talaitis, žemaitis, mirė neįžengęs į vyskupo sostą. Jo įpėdinis Vaclovas Vieržbickas valdė vyskupiją 1534-1555 m., pabaigė katedros statybą ir mirė Mosėdyje. Jo paliktą turtą kiti išgrabstė. Lenkas Jonas Domaniecki (1556-1568) karaliaus Zigmanto protekcija tapo Varnių vyskupu ir padarė daug gero vyskupijai bei jos kapitulai. Stanislovas Norkutis, Varnių vyskupas 1564-1665 m., nepasižymėjo savo darbais. Viktorinas Vieržbicki, Varnių vyskupas 1556-1565 m., 1558 m. buvo paskirtas Lucko-Žytomiro vyskupu ir ten mirė 1588 m. Mažai žinoma apie vysk. Jurgį Petkevičių, kuris, gindamasis nuo eretikų, parašė kažkokį veikalą (Summam). Atrodo, kad jo valdymas nebuvo laimingas.³ Jis valdė vyskupiją 1567-1574 m. Garsus buvo Varnių vyskupas Merkelis Giedraitis (1567-1609), vadintas neturtingųjų tėvu, erezijos naikintoju, beturčių šelpėju. Jis mirė pagarsėjęs šventumu. Jis visur minimas su didele pagarba.⁴ Garsus buvo ir vyskupas Nikalojus Pacas (1610-1614), geras pamokslininkas bei administratorius. Jis padidino vyskupijos nuosavybę, prijungdamas jai savąją. Keliaudamas Italijoje, mirė Paduvoje. Atrodo, kad po jo mirties Varnių vyskupija keletą metų neturėjo vyskupo.⁵ Sekantis vysku-

pas buvo Stanislovas Kiška (1619-1626), jėzuitų mokinys ir jų pastangomis perėjęs iš kalvinų į katalikus. Jis du kartus buvo Romoje, pastatė keletą bažnyčių ir pasižymėjo dosnumu. Grįždamas antrą kartą iš Romos, mirė Vilniuje 1626 m. Vyskupas Abraomas Voina (1626-1630) buvo geras ganytojas. 1631 m. jis buvo paskirtas Vilniaus vyskupu. Jo įpėdinis Varniuose Melkioras Gieys Eljaševičius valdė vyskupiją tik dvejus metus (1630-1633). Jis buvo labai pamaldus, 1631 m. sušaukė vyskupijos sinodą ir rūpinosi našlėmis bei jaunimu. Vysk. Jurgis Tiškevičius (1633-1649) buvo geras ganytojas ir 3 kartus buvo sušaukęs Varnių vyskupijos sinodą. 1649 m. jis tapo Vilniaus vyskupu. Jis mirė Karaliaučiuje, bet jo kūnas palaidotas Žemaičių Kalvarijos bažnyčioje, kurią jis pastatė. Vysk. Petras Parčiauskis (1650-1659) rūpinosi kunigų drausme ir paskyrė katedros bei kurijos archyvų prižiūrėtoją (Custos). Jis mirė 1659 m. Alsėdžiuose, kuriuos daugelis vyskupų buvo pamėgę. Aleksandras Posius (1668-1695), o gal Kazimieras Pacas(?), sudegus katedrai, pastatė naują mūrinę katedros bažnyčią ir buvo kapitulos geradaris. Jis mirė 1695 m. Alsėdžiuose.⁶ Vysk. Kryšpin Kirchstein (1696-1708) gerai tvarkė vyskupijos reikalus, 1697 m. vizitavo visą vyskupiją, įkurdino karmelitus Kėdainiuose, gynė bažnyčias nuo švedų kareivių sauvaliavimo ir mirė 1708 m. Kiduliuose, tėvų dvare. Jis buvo vokiečių. Jonas Zgierski (1709-1714), pirma buvo Smolensko, paskui Varnių vyskupas. Jis buvo uolus ganytojas, švietė savo pavyzdžiu, skatino kunigus mokslintis, rėmė Kėdainių karmelitus ir Žemaičių Kalvarijos dominikonus. Mirė 1714 m. Vilniuje. Ten ir palaidotas.

Vysk. Povilas Sapiega (1714-1715), buvęs cistersų generalinis vyresnysis, važiuodamas į Lietuvą, susirgo Varšuvoje ir ten mirė. Apie vysk. Aleksandrą Horain (1715-1735) Elenchus rašo, kad jis Tilžėje buvo suparaližuotas ir mirė sulaukęs senatvės.⁷ Vysk. Juozapas Karpis (1736-1739) buvo geras ir pamaldus ganytojas. Lankydamas Trakus, susirgo ir mirė. Vysk. Antanas Tiškevičius (1740-1762) nuoširdžiai rūpinosi

vyskupijos, kunigų ir klierikų reikalais. Jis padalino vyskupiją į 10 dekanatų, įvedė Žemaičių Kalvarijoje ir Šiluvoje atlaikus ir 1752 m. sušaukė vyskupijos sinodą. Paskirtas Vilniaus vyskupu, jis mirė 1752 m. Alsėdžiuose, nepasiekęs Vilniaus.

Vysk. Jonas Lopačinskas (1762-1778) pastatė 1771 m. Varnių kunigų seminariją ir pavedė ją tėvams jėzuitams. Jis buvo lietuvis, uolus ganytojas bei geras administratorius ir rūpinosi religine spauda. Jis parašė Apaštalo Sostui 2 reliacijas apie Žemaičių vyskupijos padėtį. Vysk. Steponas Jonas Giedraitis (1773-1803) valdė Varnių vyskupiją laiškais iš Varšuvos ir tik trumpai gyveno Alsėdžiuose. Jo valdymas buvo pelningų vietų skirstymas draugams ir giminėms.⁸ Kitoks buvo vysk. Arnulfas Giedraitis (1803-1838). Jis apsigyveno Varniuose, palaikė prieš rusus žygiuojantį Napoleoną, išvertė Naują Testamentą į lietuvių kalbą ir keliavo po Italiją. Jo įpėdinis buvo visiems lietuviams gerai pažįstamas vysk. Motiejus Valančius (1850-1875). Palikęs Alsėdžius, apsigyveno Varniuose, bet 1864 m. buvo rusų priverstas persikelti į Kauną. Tas genialus Lietuvos apaštalas savo žodžiais, raštais ir darbais pažadino religinį Lietuvos atgimimą ir pasėjo sėklą, kurios vaisiais gėrėjosi sekančios lietuvių kartos. Anais laikais, tur būt, jis buvo sumaniausias Europoje vyskupas. Gerai vyskupijos reikalus tvarkė ir vysk. Mečislovas Paliulionis (1883-1908), nors jam buvo sunku vairuoti tarp lenkų ir lietuvių. Reikia tačiau priminti, kad tarp 1890 ir 1894 m. kunigų seminarijoje lenkų kalba buvo pakeista lietuvių kalba. Vyskupo populiarumą rodo ir tas faktas, kad jo laidotuvisė dalyvavo 150 kunigų. Vysk. Gasparas Cirtautas 1908 m. tapo Žemaičių vyskupijos valdytoju, o 1910-1913 m. jos ganytoju. Jis pasižymėjo labdaros darbais. Mirė Berlyne po operacijos. Religinis ir tautinis lietuvių gyvenimas suklestėjo antrą kartą, valdant Žemaičių vyskupiją Pranciškui Karevičiui (1914-1926) m. Jis buvo labai taurus žmogus, didelio išsilavinimo, didelis patriotas ir šviesus ganytojas.

Po paskutiniojo Lenkijos padalinimo vie-

na Lietuvos dalis atiteko Vokietijai. Vokiečiai nenorėjo, kad jos bažnytiniai reikalai būtų tvarkomi Lietuvoje, atseit Rusijoje, gyvenančių vyskupų. Toje Lietuvos dalyje 1798 m. buvo įsteigta Vygrių vyskupija. 1799 m. Vygrių vyskupu buvo paskirtas Prienų klebonas Mykolas Karpavičius. Vygrių vyskupija turėjo 154 parapijas ir išsilaikė 18 metų. 1818 m. vietoje Vygrių vyskupijos buvo įsteigta Seinų vyskupija.⁹ Lenkams užėmus Seinus 1919 m., vyskupas Antanas Karosas ir kunigų seminarija buvo priversti persikelti į Lietuvos teritoriją. Steigiant Lietuvos bažnytinę provinciją 1926 m., Seinų vyskupija pavadinta Vilkaiviškio vyskupija.

Norėdamas pakelti tautinę, dorovinę ir religinę lietuvių sąmonę, savo laiku vysk. M. Valančius steigė parapijose blaivybės draugijas, ragino kunigus steigti mokyklas bei knygynus, parašė keletą knygų ir, nepaisant sunkių sąlygų, rėmė lietuvišką spaudą. Galima sakyti, kad jo pradėtą švietimo darbą tęsė prel. Aleksandras Dambrauskas ir *Saulės* bei *Žiburio* draugijos. Prel. Dambrauskas sumaniai vadovavo Šv. Kazimiero draugijai, redagavo "Žinyčių" ir "Draugiją", o nuo 1911 m. pradėjo leisti "Ateitį" nemokamu "Draugijos" priedu. Tai buvo besikuriančios Ateitininkų sąjungos organas. Dambrauskas parašė taip pat keletą maldaknygių ir biografijų.

Kai Maironis savo poezija užbūrė lietuvių patriotų jausmus, keli Žemaičių vyskupijos kunigai 1906 m. įsteigė *Saulės* draugiją ir plačiu mastu pradėjo švietimo darbą. 1913 m. *Saulės* draugija turėjo 63 skyrius su 3.372 nariais, išlaikė 24 mokyklas, turėjo 23 skaityklas su 8.092 tomiais knygų. Prieš karą ir po karo *Saulės* draugija ruošė mokytojams kursus. *Saulės* draugijos pastangomis Kaune 1913 m. buvo pastatyti *Saulės rūmai*, ilgainiui tapę tautiško-katalikiško auklėjimo centru. 1919-1920 m. Nepriklausomoje Lietuvoje veikė 10 *Saulės* draugijos įsteigtų progimnazijų ir gimnazijų. Jose mokėsi 1.639 mokiniai.

Mažesnės apimties darbą išvystė užemunyje 1906 m. įsteigtoji *Žiburio* draugija.

Pradžioje ji įsteigė keletą pradžios mokyklų, mergaičių progimnaziją Marijampolėje, 3 senelių prieglaudą ir "apsaugos namus" beturčių vaikams. Ji buvo užsimojusi organizuoti ūkininkus ir darbininkus, bet jos darbą pristabdė 1914 m. prasidėjęs pasaulinis karas. Karui pasibaigus, Žiburio draugijos darbas pagyvėjo. Ji įsteigė keletą progimnazijų, kurių daugumas 1919 m. išaugo į gimnazijas. Žiburio draugijos įstatus parašė kun. Justinas Staugaitis, būsimasis ilgametis seimo pirmininkas ir Telšių vyskupas.

Kovojant su nuolatine rusų priespaulde, brendo ir politinė lietuvių sąmonė. Po 1905 m. revoliucijos Vilniuje buvo sušauktas lietuvių seimas, vėliau pavadintas didžiuoju. Jame dalyvavo apie 200 įvairių politinių srovių atstovų. Vykstant seimui, kun. Būčys, kun. Karevičius ir kun. Matulaitis parašė trumpą krikščionių demokratų srovės programą, kuri vėliau keletą kartų buvo papildyta ir perredaguota. Vienas svarbiausių programos punktų buvo kun. Aleksandravičiaus paleistas šūkis: "Žemė priklauso tiems, kurie ją dirba". Tą programos planą vėliau teko įvykdyti kun. Mykolui Krupavičiui, krikščionių demokratų partijos lyderiui.

Į Steigiamojo seimo rinkimus krikščionys demokratai, ūkininkų sąjunga ir darbo federacija ėjo atskirais kandidatų sąrašais. Politinis katalikų pajėgumas pasirodė po seimo rinkimų. Rinkimai įvyko 1920 m. balandžio mėnesio 14-15 d. Visuotiniu slaptu balsavimu į Steigiamąjį seimą buvo išrinkta 112 atstovų. Krikščionys demokratai, ūkininkų sąjunga ir darbo federacija pravedė 59 atstovus ir laimėjo daugumą. Steigiamasis seimas respublikos prezidento pareigas pavedė Steigiamojo seimo pirmininkui A. Stulginskiui, ūkininkų sąjungos pirmininkui.

Lenkams pasirašius konkordatą su Šv. Sostu 1925 m. vasario 10 d., lietuviai, protestuodami prieš tariamą Vilniaus priskyrimą Lenkijai, demonstravo prieš Šv. Sosto delegatą Lietuvai vysk. A. Zecchini ir išmūšė jo langus. Roma delegatui įsakė išvykti į Latviją. Tų pačių metų pabaigoje Pijus XI, pradžioje nesupratęs gerai lietuvių katalikų reikalų ir būdamas dar nuncijum Lenkijai

bei pravažiudamas pro Kauną, persiskyręs su vyskupu Pr. Karevičium, paskyrė arkivyskupą J. Matulaitį Lietuvos vizitatorium. Vizitatorius, atvykęs į Lietuvą, svarstė su Lietuvoje esančiais vyskupais (Karosu, Karevičium, Skvirecku ir prel. Faidutti, Zecchini bendradarbiu) du svarbius reikalus: konkordato sudarymą su Šv. Sostu ir Lietuvos bažnytinės provincijos steigimą. 1926 m. arkivysk. Matulaitis ir vysk. Karevičius išdėstė Pijui XI Bažnyčios padėtį Lietuvoje. Pijus XI, žiūrėdamas Bažnyčios gerovės ir nepaisydamas praeityje pasitaikiusių klaidų, 1926 m. balandžio mėnesio 4 dieną paskelbė bulą "Lituanorum gente", kuria buvo įsteigta Lietuvos bažnytinė provincija su 5 vyskupijomis: Kauno arkivyskupija, Telšių, Panevėžio, Kaišiadorių ir Vilkaviškio vyskupijomis. Kauno arkivyskupu buvo paskirtas vysk. J. Skvireckas, Panevėžio vyskupu Kazimieras Paltarokas, Telšių vyskupu prel. Justinas Staugaitis, Kaišiadorių vyskupu prel. Juozapas Kukta, Vilkaviškio vyskupu Ant. Karosas, o buvęs užsienio reikalų ministeris kun. Mečislovas Reinys — Vilkaviškio vyskupo padėjėju su teise paveldėti vyskupijos valdymą.¹⁰

Deja, netrukus po bulos "Lituanorum gente" paskelbimo ir po trečiojo seimo rinkimų Lietuvos vyriausybė pradėjo šnairuoti į Lietuvos vyskopus ir nenorėjo jų pripažinti. Trečiojo seimo rinkimai įvyko 1926 m. gegužės mėnesio 8, 9 ir 10 d. Juos laimėjo kairieji. Gegužės mėnesio 15 dieną Mykolas Sleževičius, pavestas prezidento K. Griniaus, sudarė koalicinę vyriausybę iš liaudininkų ir socialdemokratų. Socialistai pradėjo reikalauti, kad būtų įvesta civilinė metrikacija, kad būtų nutrauktas kunigų algų mokėjimas ir kad būtų apkarpytos bažnytinės žemės. Dešiniųjų opozicija, krikščionys demokratai ir tautininkai, kai kuriuos viešojo gyvenimo reiškinius aiškino komunizmo pavojumi ir bendru susitarimu 1926 m. gruodžio 17 dieną įvykdė ginkluotą perversmą. Atsistatydinus prezidentui Griniui, respublikos prezidentu buvo išrinktas Antanas Smetona.

Naujoji respublikos vyriausybė 1927 m. rugsėjo mėnesio 27 d. pasirašė konkordatą

MINTIS DIALEKTINIAME ŽAISME (II)

FELIKSAS JUCEVIČIUS

2. PAŽINIMAS IR ABSTRAKCIJA

Kai diskutuojame bet kuriais klausimais, neretai pastebime, kad vieni su kitais nesusikalbame, nes vieni ir kiti suprantame skirtingai tuos pačius žodžius. Atsitinka dar ir taip, kad operuojame kartais terminais, net gerai nežinodami jų prasmės. Šiuo metu ypač madoje yra žodis *abstrakcija*. Kalbame apie *abstraktų* galvojimą ir *abstrakčias* sąvokas, *abstraktų* meną ir *abstrakčius* ženklus. Ką *abstraktus* iš tikrųjų reiškia, daugeliui nėra jau taip aišku. O vis dėlto vertėtų su abstrakcijos sąvoka artimiau susipažinti, nes kaip žmogiškojo pažinimo plotmėje apskritai, taip ir filosofijoje ji atlieka svarbų vaidmenį. Net man atrodo, kad be šios sąvokos tinkamo supratimo negalima susidaryti ir tikslesnės filosofijos sampratos. Juk filosofinis pažinimas yra savos rūšies abstraktinis mąstymas.

su Šv. Sostu. Tačiau ir po konkordato pasirašymo tarp respublikos vyriausybės ir katalikų pasitaikė įvairių nesklandumų. Bet nepriklausomybės laikais santykiai tarp Lietuvos ir Šv. Sosto, nepaisant klaidų, skaudžių ir nemalonių įvykių, nenutrūko. Nepriklausomybės laikais lietuvių katalikų gyvenimas klestėjo Lietuvoje ir užsienyje.

1. Antanas Alekna, Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, 1936 m., 11-12 p.
2. Elenchus omnium ecclesiarum, 1921 m., 82 p.
3. Ten pat, 83 p. (Infausti regiminis praesul).
4. Ten pat, 83 p.
5. Liet. Enciklopedija, XXI, 309-310 p.
6. Plg. Elenchus 83 p. ir L.E. XI, 530-531 p.
7. Plg. Elenchus 83 p. ir L.E. XXI, 307 p.
8. Plg. Elenchus 83 p.; L.E. XXXV, 83-84 p.
9. Br. Kviklys, Mūsų Lietuva, III, 626-632 p. ir L.E. XXVII, 191-194 p.
10. O. Zaštautaitė, Pijus XI, 352-358 p.

Mėgindama suvokti pasaulį, mintis susiduria betarpiškai su pavieniu dalyku, kuris tarytum suideda iš dviejų pradų — individualinio, konkretaus, pajaučiamo, atsitiktinio ir kito visuotinio, bendro bei būtino. Pavienis dalykas yra tiek visuotinis, kiek jis yra abstraktus. Visuotinis pradas atsipalaiduoja nuo individualinio prado, kad galėtų jį prašokti. Paskirybės ir visuotinybės, konkretybės ir abstraktybės dialektika saisto filosofinę mintį nuo pat pradžios, ir atrodo, kad ji atitinka mąstymo vyksmą ir tikrovės struktūrą.

Pojūtinės patirties objektas yra paskirybė. Ji yra tapogi mokslinio bei techninio pažinimo išeities taškas. Metafizinės patirties objektas ir metafizinio pažinimo išeities taškas yra visuotinybė. Filosofija paiso ir pojūtinės patirties, ji net ja remiasi, bet prie jos nepasilieka, nes jos tikslas yra visuotinis pažinimas. Ji ieško tai, kas yra *arche*, t.y. pradžia pirmumo prasme. Štai kodėl filosofija yra suprantama kaip "pirmųjų principų mokslas" arba "pradžios mokslas", besidomintis *arche filosofias* platonine prasme.⁷ Vienu ir kitu atveju filosofija yra galutinės tikrovės pažinimas. Kaip žmogus bebūtų pasinėręs pasaulyje, jis nėra patenkintas tuo, ką jis ten tik pojūčiais suvokia, ir niekas geriau tai neliudija, kaip jo polinkis į metafizinį mąstymą. Ne betarpiškas apraiškų pasaulis domina jį, o tai, kas yra jame pirmapradiško ir amžino. Kai kurie filosofai mano, kad metafizinio mąstymo šaukiasi pati žmogiškoji prigimtis. Platonui atrodė, kad žmogus kreipia savo mintis į anapus, nes jo siela nepasitenkina žeme. Uždaryta kūno kalėjime, kaip "austrė geldeleje", siela ilgisi prarastos tėvynės, tikrosios būties pasaulio, kur ji leido kadaise laimingas dienas.⁸ Tačiau metafizinis mąstymas siejasi iš tikrųjų su minties nemedžiagiskumu. Ji nepripažįsta nei erdvės, nei laiko varžtų. Kaip tik todėl ji sugeba suvokti

visa tai, kas yra. Aristoteliui "siela yra dėjinyvis visa to, kas yra".⁹ Tai reikia suprasti ne ontologine, o epistemologine prasme. Kadangi mintis gali suvokti viską, tai ji lyg sutampa su būties visuma. Jos suvokimo galia yra stipri ir viską apimanti, ji pakyla toli už betarpinės patirties ribų.

Turėdamas mintyje savo laikų mokslų visumą, Aristotelis skyrė trijų laipsnių abstrakciją, kuriuos atitinka trys spekuliatyvinio pažinimo plotmės. Gamtinio pasaulio pažinime susiduriame su pirmuoju abstrakcijos laipsniu. Gamtos mokslai, sakykim fizika, atsieja visuotinį pradą nuo pavienio dalyko kaip individualizuotos medžiagos, o pasilaiko medžiagą kaip pojūtinų savybių šaltinį. Imkime kaip pavyzdį judesį, kurį fizikas supranta kaip kūno padėties pakeitimą laike. Judesys yra visuotinėybė, bet jis yra tik paskirybėje. Jis yra tiek visuotinis ir abstraktus, kiek atsietas nuo pavienio kūno medžiagos. Kaip visi abstrakcijos pirmojo laipsnio dalykai, judesys negali egzistuoti be medžiagos ir be jos negali būti suvoktas. Antrasis abstrakcijos laipsnis apima didįjį matematikos universą. Šičia mintis atsieja nuo pojūtinės medžiagos abstrakčius dalykus, bet pasilaiko ją kaip kokybinės pažintinės pagrindą. Tai reiškia, kad matematiniame mąstyme mintis labiau atsitolina nuo medžiagos, nes ji nori įsisavinti tikslesnį ir atbaigtesnį pažinimą. Nors kiekybė negali egzistuoti be medžiagos, bet ji gali be jos būti suvokta. Pagaliau mintis suvokia dalykus, kurie yra visai atsieti nuo medžiagos. Tai platusis metafizikos pasaulis, kurį apima trečiasis abstrakcijos laipsnis. Būties idėja yra šios abstrakcijos klasikinis pavyzdys. Kaip visos idėjos, būtis yra abstrakti ir visuotinė. Ji atstovauja konkrečiam dalykui ir perkelia jį į abstrakčios minties plotmę. Kad galėtų aprėpti begalinę daugybę konkrečių duomenų, būties idėja išleidžia iš akių paskiras savybes, kurios vieną dalyką atskiria nuo kitų dalykų. Bet ji nekreipia dėmesio ne tik į paskiras daikto savybes. Ji taip pat nepaiso bendrinių ir rūšinių savybių. Ji pasilaiko paprasčiausią ir menkiausią žymę, minimumą, kurio reikia, kad ji

nebūtų niekas. Štai prieš mus guli knyga. Mūsų pojūčiai sako, kad ji yra stačiakampė, storoka, žalsvais viršeliais. Kai pastumiame ją, ji pajuda. Paėmę metrą, galime ją išmatuoti: ji yra dvidešimties centimetrų ilgio ir penkiolikos centimetrų pločio. Bet kai mūsų mintis suvokia, ją tik kaip būtybę, tai ji visas minėtas šios knygos savybes išleidžia iš akių. Tos knygos būtis yra pats paskutinis dalykas ir drauge jos galutinė ir aukščiausia tikrovė. Kadangi būtis yra pats abstrakčiausias dalykas, todėl būties idėja yra abstrakcijos viršūnė. Visi trečiojo abstrakcijos laipsnio dalykai ne tik gali egzistuoti be medžiagos, bet gali be jos būti ir suvokti. Aišku, tai nereiškia, kad trečiojo laipsnio abstrakcijos visuotinėybė yra atskirta nuo egzistencijos, o tik kad egzistencija yra atpalaiduota nuo jos materialinių sąlygų. Nuo Aristotelio laikų metafizinis mąstymas buvo laikomas filosofavimu *par excellence*, ir metafizika buvo vadinama pirmąja filosofija, nes ji atskleidžia daiktų galutinę tikrovę arba būti kaip *arche*.

Ši klasikinė abstrakcijos samprata, kuri atlieka lemiamą vaidmenį pažinime, patenkina ne visus, bet nežinau nė vienos kitos teorijos, kuri pateiktų ką nors geresnio. Jei visi turėtų prieš akis abstrakcijos laipsniškumą, tai filosofijoje būtų išvengta nemaža bereikalingų diskusijų. Juk pažinimas yra akivaizdumo klausimas. O akivaizdumas glaudžiai siejasi su abstrakciniu mąstymu. Mintis abstrahuoja nuo atsitiktinių ir materialinių savybių tai, kas yra esminio ir formalaus pažinimo objekte, ir spekuliatyviniai mokslai skiriasi vieni nuo kitų pagal šios formalinės abstrakcijos laipsnį. Metafizikos objektai yra visuotinesni, negu fizikos objektai, ir matematikos objektai yra kitaip visuotini, negu fizikos ir metafizikos objektai. Atsitiktinių ir pavienių daiktų pasaulyje, su kuriuo mes kasdien susiduriame, mintis savo pirmu žvilgsniu atskiria medžiaginių substancijų pasaulį, antru žvilgsniu ji atskiria idealinį tįsos ir skaičiaus pasaulį ir savo trečiu žvilgsniu ji eina dar toliau ir atskiria būti, kuri persunkia visus daiktus ir būti kaip pasaulio galutinę tikrovę.

Paminėjau galutinę tikrovę. Bet mes kalbame taip pat apie betarpišką tikrovę. Yra ir matematinė tikrovė. Nors tikrovė reiškia tai, kas yra tikrai, bet tai, kas yra tikrai, reiškia ne visai tą patį dalyką fizikui, matematikui ir filosofui. Iš tikrųjų, mintis įžiūri tikrovėje tai, ko ji ten ieško.

Fizika vadina tikrove tai, kas turi daikto pobūdį. Tikrovės nėra kitur, kaip tik daikte. Fizikai daikto autoritetas yra toks didelis, jog ji net ignoruoja būties idėją. Daiktinė tikrovė yra jai viskas. Kadangi tikrovė yra jai tik daiktas, tai ji juo ir tesidomi. Ji nieko kito nenori žinoti, kaip tik tai, kas jame vyksta. Iš tiesų, *ens mobile* yra jos pažinimo objektas. Gal net tiksliau būtų sakyti, jog ji domisi ne judančiąja būtybe, o pačiu judesiu. Kad yra kūnai, vanduo, ugnis, ji neabejoja. Ko ji nežino ir kas ją domina — tai tas judesys, kuris nuolat keičia daikto stovį. Daiktinė tikrovė yra nepaliamojamos kaitos ir nesustojančio judesio stovyje. Nes nėra nusistovėjusių daiktų, o tik daiktų, kurie darosi, nei pastovių apraiškų, o tik nuolat besikeičiančių apraiškų. Ramybės stovis yra iliuzija. Daiktų apraiškos ir jų santykiai yra ta tikrovė, kuria fizika neabejoja ir tiki. Kai fizika sako, kad ji nori pažinti tikrovę, tai ji nori iš tikrųjų pažinti apraiškų santykius ir tuos santykius saistančius dėsnius. Ji susieja vieną stebimą apraiškos įvykį su kitu stebimu apraiškos įvykiu. Todėl su pagrindu sakoma, kad fizika domisi ne daikto esme, o jo struktūra, ir struktūra yra ne kas kita, kaip apraiškų santykių visuma, kuri šiandien yra matematiškai nusakoma.

O ką matematika laiko tikrove? Prieš atsakant į šį klausimą, verta pastebėti, kad matematika susidomėjo tikrove drauge su fizika. Šių dviejų mokslų bendradarbiavimas matyti *Timėjo* fizikoje, Archimedo mechanikoje, Ptolomėjo astronomijoje, Jean Buridan ir Nicholas Oresmo grafinėje apraiškų schemeje, Galileo, Keplerio ir Newtono gamtinio pasaulio interpretacijose ir šiandien reliatyvybės ir kvantų teorijose. Štai kodėl Bergsonas sako, kad "reikia mums tik sekti mūsų proto polinkį, kad tapume matematikais".¹⁰ Nors fizika ir mate-

matika glaudžiai bendradarbiauja tikrovės pažinimo plotmėje, bet nebūtų galima sakyti, jog viena ir kita domisi ta pačia tikrove. Žinome, kad fizikos tikrovė yra daikto tikrovės struktūra. Matematinė tikrovė yra tik pripuolamai susieta su daiktu. Kai mes sekame matematikos raidą, tai pastebime jos tarytum "įgimtą" polinkį savo operacijas atsieti nuo fizinių objektų. Fizikai traukos dėsnis yra konkretus faktas: obuolys krinta žemėn, vanduo teka nuo kalno, mėnulis skrieja apie žemę ir iššaukia vandenynų potvynius ir atoslūgius, išmestas į viršų akmuo krinta žemėn. Matematika nusako šiuos faktus, visai neminėdama nei obuolio, nei mėnulio, nei žemės, nei vandens. Ji išreiškia traukos dėsni matematinė formule, kur skaičių vietoj dažnai stovi tik raidės. Einsteino reliatyvybės teorija naudoja matematinę schemą, vadinamą "keturių dimensijų erdvės geometrija". Mes žinome, kad keturių dimensijų erdvės nėra, bet tai nekludė Einsteini išgalvoti matematinę teoriją, kuri prileidžia tokią erdvę. Ką tai reiškia? Kad matematikai tikrovė yra tai, kas gali būti nusakyta matematiškai, t.y. skaičiais bei geometriniiais terminais. Sakysim, erdvė yra jai reali, jei ji gali būti išreikšta euklidinės ar neeuklidinės geometrijos dydžiais. Matematikos tikrovė yra tiek reali, kiek realūs yra skaičiai bei geometrinės figūros.

Kai filosofija kalba apie tikrovę, tai ji turi mintyje dvi tikroves. Visų pirma tikrovė yra jai visa tai, kas turi nuo minties nepriklausomą egzistenciją. Filosofijos noras nėra, kaip kas dažnai sako, realizmą pakeisti idealizmu. Priešingai, ji nori duoti idealizmui realistinį pagrindą. Ji pripažįsta struktūrinę tikrovę, su kuria susiduria fizikas. Ji neabejoja kristalo, molekulės, atomo, branduolio, šviesos struktūromis. Ji pripažįsta pojūtinį kokybių tikrovę, nes jos yra mūsų pojūčių objektas. Ji pripažįsta tįsos arba kūno kiekybės tikrovę, nes ji yra kiekvieno pavienio daikto pagrindinė savybė. Ji pripažįsta priežastingumo tikrovę kaip energijos formų tolygybės santykį. Ji pripažįsta kaitos arba judesio tikrovę. Kas faktinai egzistuoja, tas yra filosofijai tikrovė. Žodžiu,

filosofinės tikrovės pasaulis yra pirminiai egzistuojančiųjų daiktų pasaulis. Tačiau filosofija pažįsta dar ir kitą tikrovę — tai pažintinybių universą arba metafizinę tikrovę. Pastaroji apima trijų rūšių objektus. Visų pirma jai priklauso visos idėjos, kurios simbolizuoja daiktus, faktiškai esančius ar galinčius egzistuoti. Darže esantis akmuo yra tikrai. Jis turi nuo mano minties nepriklausomą egzistenciją. Bet šio akmens idėja yra priklausoma nuo mano minties. Akmens idėja yra atsieta nuo faktinės akmens egzistencijos. Mes galime taip pat turėti idėją tokio dalyko, kuris faktiškai neegzistuoja, o gali egzistuoti. Pagaliau metafizinė tikrovė apima daugybę idėjų, kurios ne tik kad neturi nuo minties nepriklausomos egzistencijos, o ir turėti negali, kaip giminė, rūšis, subjektas, predikatas. Scholastikai šias idėjas vadino *entia rationis*. *Entia rationis* arba minties būtybės yra mūsų proto konstrukcijos, neturinčios jokio realaus už minties egzistencinio pagrindo. Visos suminėtos idėjos yra mūsų pažinimo elementai. Jos simbolizuoja ar tai pojūtinės, ar tai metafizinės patirties duomenį, ir štai kodėl jos turi "realią" reikšmę. Kai filosofija kalba apie tikrovę, tai ji iš tikrųjų teigia — *scio aliquid esse*. Tas kažkas gali egzistuoti ar tai pojūtinėje, ar tai idealinėje plotmėje. Pojūtinė tikrovė — tai tikrovė, kuri yra už minties, bet minties betarpiškai suvokta. O metafizinė tikrovė — tai minties sukonstruota tikrovė. Filosofinė tikrovė atsispindi šiuose teiginiuose: aš esu ir aš žinau, kad aš esu, ir aš žinau, kad tai žinau. Mano faktinis buvimas priklauso pojūtei tikrovei, o mano faktinio buvimo žinojimas priklauso jau metafizinei tikrovei. Žodžiu, fizika suvokia tikrovę kaip apraiškų santykių struktūrą, matematika — kaip aritmetinių bei geometrinų dydžių sumą, o filosofija — kaip pojūtinį davinį ar metafizinį duomenį.

7. Plg. Teatetas, 155.

8. Plg. Fedras, 250.

9. Apie sielą, 431 b 20.

10. Henri Bergson, *L'Evolution créatrice*, Presses Universitaires de France, Paris 1693, p. 532.

HENRI BERGSON (1859-1941)

J. VENCKUS, S.J.

Bergson yra vienas iš didžiausių 20-jo amžiaus filosofų. Mūsų lietuviškoji publika gal jį mažiau pažinojo, todėl buvo norėta į lietuvių kalbą išversti kai kuriuos jo veikalus. Jis buvo davęs leidimą. Taip pat jis pats asmeniškai parašė laišką, apgailestaudamas, kad rusai okupavo Lietuvą ir taip žiauriai su lietuviais elgėsi.

Jis gimė Paryžiuje 1859 m., tai yra tais pačiais metais, kai pasirodė Darvino garsumo veikalas "Origin of Species", žymiai pakeitęs gamtos mokslų raidą, žmogaus galvosena ir turėjęs įtakos taip pat į Katalikų Bažnyčios mokslą. Jo tėvai buvo atvykę iš Lenkijos. Jie buvo žydų kilmės. Tikroji tėvo pavardė buvo Berek-son, Bereko sūnus. Vėliau ši pavardė buvo pakeista į Bergson. Tėvas buvo muzikas, dirigavo orkestrą Genevoje. Motina buvo Anglijos žydė. Vaikas sakosi išaugęs be jokios religinės aplinkos. Vis dėlto žydai, ta buvusi "išrinktoji tauta", tam tikra prasme išlaiko Šv. Rašto dvasią. Žydų motinos yra žinomos savo prisirišimu prie šeimos, prie vaikų, mokančios savęs atsižadėti. Kai žydai 1967 m. laimėjo karą, visi stebėjosi jų santūrumu. Kai kas mano, kad žydai prisiminė Šv. Rašto žodžius "parbloškto priešą nežemink" — jie nežemino arabų ar egiptiečių. Tur būt, vis dėlto yra tiesa, kad žydų yra mažiau alkoholikų ir kriminalistų. Jie turi daug gerų gydytojų, advokatų, muzikų, universiteto profesorių. Kažkodėl tik sporto srityje jie nepasižymi. Tačiau daugelis garsiausių pasaulio šachmatininkų yra žydai.

Bergson buvo gavęs labai gerą prancūzišką išauklėjimą. Buvo tikras prancūzų intelektualas, visados gražiai, tvarkingai apsirengęs ir su visais mandagus. Juo žavėjosi ir profesoriai, ir studentai. Baigęs seminariją, kuri ruošė mokytojus aukštesniosioms mokykloms, jis mokytojavo įvairiose Paryžiaus ir provincijos aukštesniosiose mokyklose. 1889 m. gavo filosofijos daktaro

laipsnį, parašęs disertaciją apie laiką ir laisvą valią. Labiausiai Bergson pagarsėjo, profesoriaudamas Collège de France. Tai buvo materializmo ir technikos laikai. Savo paskaitomis Bergsonas daugelį žavėjo. Gal būt, jo paskaitos išgelbėjo ir Jacques Maritain su žmona Raissa, kuriuodu buvo pasiryžę nusiziudyti, nes gyvenimas atrodė beprasmiškas, beviltiškas. Juodu, pasiklausę Bergsono paskaitų, visiškai pasikeitė.

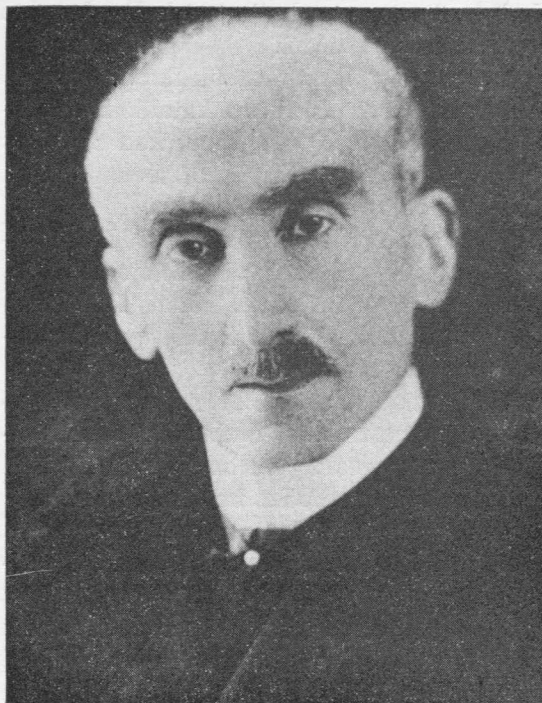
BERGSONO FILOSOFIJA

Pradžioje Bergsonas sekė anglų filosofą Herbert Spencer, bet paskui susikūrė savo filosofinę sistemą. Tais laikais buvo madoje Kanto filosofija su jo garsiuoju "Ding an sich", t.y. daiktas savyje, kurio negalima pažinti, nes mes tematome daiktų išorę. Tai buvo kelias į skepticizmą. Tas skepticizmas viešpatavo ir religijoje. Norint suprasti Bergsono filosofiją, reikia pažinti darvinizmą, kuris pasaulį laikė didele mašina, pripuolamai susidariusia. Jis neigė ir Dievą, ir žmogaus valią, nepripažino nei sielos, nei dangaus. Religija — tai liaudies opiumas. Bergson atmetė Hegelį, kurio dialektiką pasisavinavo marksizmas.

Darvinistai sakydavo, kad evoliucija vyksta dėl kovos už būvį. Gamta pasirenka tai, kas geriausia, o visa kita žūva. Tai yra *selekcija*. Bergsonas įvedė vadinamąjį *élan vital*, tai yra gyvosios medžiagos gaivalinumas, kuris derinasi ir su Šv. Rašto žodžiais "veiskitės, dauginkitės ir pripildykite žemę". Bergsono filosofija vadinasi *vitalizmas*, protoplazmos, gyvybės veržlumas.

Devynioliktoje šimtmečio pabaigoje įsigalėjo mintis, kad reikia priimti tai, ką įrodo protas, o visa kita, ko negalima protu įrodyti, yra tik prietarai. Į šią prietarų sritį pateko ir krikščionybė. Bergsonas mano, kad žmogaus protu negalima įrodyti Dievo buvimo. Jo nuomone, Dievą galima suvokti tik intuijia.

Bergsono filosofijoje labai didelės reikšmės turi laikas, trukmė, tęsimasis (*durée*). Laikas filosofiškai yra ne kas kita, kaip judėjimo matas. Bergsonas savo filosofijoje kalba apie laiką, kaip apie įvykių, nule-

Henri Bergson

miančius žmogaus gyvenimą. Kiekvienas laiko momentas gali atnešti džiaugsmą, bet gali atnešti ir nelaimę. Laikas, galima sakyti, viską nuvertina. Jis moko mus neprisi-rišti prie žemiškų dalykų. Juk net ir Šv. Raštas sako, kad viskas yra tuštybių tuštybė (*vanitas vanitatum*). Juk mums reikės skirtis nuo laiko, reikės viską palikti.

BERGSONO DIPLOMATINĖ VEIKLA, JO SANTYKIAI SU KATALIKU BAŽNYČIA

Šalia savo profesoriavimo, Bergsonas, valdžios prašomas, atliko kelias diplomatinės misijas svetimuose kraštuose. Pirmojo karo metu buvo Ispanijoje. Paskui buvo pasiųstas į Tautų Sąjungą ir net pirmininkavo komisijai, kurios tikslas buvo plėsti kultūrinius santykius tarp tautų. Įdomu, kad Prancūzijos valdžia dažnai skiria žymius žmones, filosofus, literatus, į kitus kraštus pasiuntiniais. Jacques Maritain buvo pasiuntinys prie Vatikano, Paul Claudel beveik visą savo amžių buvo pasiuntinys įvairiuose kraštuose. Atrodo, kad filosofija, literatūra,

diplomacija ir net religija turi kažką bendra ir viena su kita rišasi.

Bergson gyveno katalikiškame krašte, todėl nenuostabu, kad jam katalikybė padariusi nemažą įtaką. Jis rašė, kad ruošėsis pereiti į Katalikų Bažnyčią ir to nepadaręs tik dėl didelio antisemitizmo, kuris prieš II pasaulinį karą buvo itin žiaurus. Niekas tada žydų negynė, nes visi bijojo Hitlerio. Tačiau yra neginčijamas faktas, kad buvo daugybė katalikų, kurie žydus gynė ir slėpė, patys rizikuodami.

Kai vokiečiai užėmė Prancūziją, tuoj pasiskelbė įstatymus prieš žydus. Bergsonui vokiečiai norėjo padaryti išimtį — pasakė, kad jo tie įstatymai neličia, bet jis šios malonės nenorėjo priimti. Būdamas jau 82 m. senelis, labai nusilpęs, apsirengė ir, lazdele pasiramsčiuodamas, nuėjo į Gestapo įstaigą. Vokiečiams pasakė, kad esąs žydas ir norįs žydu pasilikti. Gyvenime jis mažai žydiškų papročių tesilaikė, nelankė sinagogos, bet čia buvo principo reikalas — jis norėjo pa-

rodyti Hitleriui, kad jo siūlomos išimties nepriima. Savo testamente Bergsonas parašė, kad jį palaidotų katalikų kunigas, o ne žydų rabinas. Galimas dalykas, kad tas kunigas buvo sužinojęs ir daugiau paslapčių apie Bergsono nusistatymą katalikybės atžvilgiu, bet jis greičiausiai neprabil, kaip neprabilo nė tas kunigas, kuris paskutinėmis valandomis lankė Volterį.

Bergsonas buvo vedęs ir turėjo vieną dukrą. Jis mirė 1941 m. sausio 4 d. Tad jam neteko pamatyti savo tautos kančių ir baisių kryžiaus kelių. Jis visuomet buvo kitų gerbiamas. Buvo priimtas į Prancūzų Akademiją ir 1927 m. apdovanotas Nobelio premija. Tai buvo tikrai kilni siela. Jis tikėjo, kad yra Dievas, kad žmogus turi sielą, tokiu būdu būdamas tikras kelrodis daugeliui intelektualų į žmogaus dievišką paskyrimą. Jis niekad negalėjo pasigirti gera sveikata, bet ilgai gyveno, nes buvo labai tvarkingas ir santūrus. Jis įrodė, kad ir silpname kūne gali būti stipri dvasia.

TEISĖS AR SAVANAUDIŠKUMAS?

D. BINDOKIENĖ

Svarbus posėdis. Būrys žmonių rimtai tariasi, planuoja, karščiuojasi dėl nuomonių skirtumo ir vėl aprimsta. Žmonių gal dvidešimt; penki iš jų rūko. Ne šiaip sau, retkarčiais, bet vieną cigaretę po kitos, tarytum jiems kokia kvota nustatyta, ir bijo atsilikti. Peleninės kupinos nuorūkų, kambarys mėlynuoja. Nerūkoriai kosteli, trina akis, rauko nosis, bet nė vienas neišdrįsta pasakyti: gana! jūs jau sauvaliavote dvi valandas, o mes kentėme, ar ne laikas dabar jums truputį pakentėti? Kai pagaliau vienas nedrąsiai protestuoja, iš jo net pasišaipoma — tai, mat, ponaitis atsirado, uždraus rūkyti!

Penktadienio vakaras kažkur didelėje lietuvių kolonijoje. Žmonių pilna jauki patalpa — girksnoja kavą, vynelį, klausosi įdomios paskaitos. Nuotaika draugiška, pakili. Visi susirinko pasižmonėti, atsigaiivinti

savųjų tarpe po ilgų savaitinio darbo valandų. Po kurio laiko didžiajai daliai vakaronės dalyvių ši maloni pramoga pavirsta jeigu jau ne tikra kančia, tai bent nepatogumu. Beveik nuo kiekvieno stalelio kyla dūmų debesėliai, lyg smilkalai kažkokiam velniško savanaudiškumo dievaičiui. Veltui nerūkoriai kosti, čiaudo ir eina namo raudonom akim, gergždžiančiom gerklėm, dvokiančiais drabužiais — niekas nedrįsta viešai protestuoti, o tuo labiau rengėjai, kurie bijo prarasti lankytojų dalį. Visi žino, kad rūkoriai ambicingi, jiems nepadiktuos, o tuo tarpu nerūkantieji, norėdami pasisemti kultūrinio peno, vis tiek ateis kitą penktadienį, vėl kentės, bet tylės.

Penkiese važiuoja automobiliu į darbą. Vienas iš jų, vos tik ilipęs, užsidega cigaretę. Iki pasiekiamą darbovietę, tų cigarečių skaičius auga ir auga, o skaidrus ryto oras

ima mėlynuoti pro dūmuotus langus. Jeigu vienas ir mėgintų protestuoti prieš tą oro teršimą, naudos tikriausiai neturėtų, o nemalonumo tai tikrai.

Ir taip visur: baliuose, kur skaniausia vakarienė pavirsta šiaudais, nes prie to paties stalo atsiranda bičiulių, kurie viena ranka laiko šakutę, kita — cigaretę; posėdžiuose, chorų repeticijose, įstaigose, net universiteto klasėse ar sporto salėse.

Rūkoriai negali įsivaizduoti, kaip nemalonūs cigaretės dūmai tiems, kurie patys nerūko, kurių namai niekuomet nepripildomi tabako dūmais. Žinoma, rūkoriai gali sakyti, kad jie turi teisę užsidegti cigaretę bet kada. Čia laisva šalis: ką noriu, darau, kas man gali uždrausti? Tiesa, šalis labai laisva, bet tą laisvę ar jos vardą piktnaudoti savo įgeidžiams — nusikaltimas. Laisvė yra visiems lygi, visi į ją turi teisių. Jeigu kas prisišveistų svogūnų, česnakų ir, dar kažkokiais "kvapeliais" pasidabinęs, ateitų į posėdį, balių ar žmonių draugiją, tur būt, tuoj apie jį pasidarytų tuščia vieta, ir visi suktų nosis šalin su panieka. Tų nemalonių asmeniškų kvapų čia ypač saugojamasi: didesnė dalis televizijos reklamų siūlo muilus, purškalus, pudreles, kad apsaugotų nuo šios "viešosios nuodėmės". Gaila, kad niekas neišranda tokių produktų prieš rūkorius — papurškei, ir pranyko!

Neverta čia kalbėti apie rūkymo žalą sveikatai, nes apie tai daug kalbama ir rašoma. Čia greičiau paprastas žmoniškumo klausimas, o gal ir artimo meilės reikalas. Nors rūkoriai bet kurioje kompanijoje nesudaro didžiumos, bet jų įžulumas ir savanau-diškumas didesnis, todėl jie ir karaliauja. Žinoma, jeigu nerūkantieji sėdi, tyli, kenčia ir dūsta, tai jiems taip ir reikia. Mandagumas šiuo atveju nėra jokia dorybė. Kol nerūkorius neišdroš savo nepasitenkinimo rūkoriui tiesiai tarpuragėn, tol turės kaboti dūmuose, lyg anais laikais lašinių paltis kamine. Protesto pareiškimas ne būtinai užgesins cigaretę, nes rūkoriai, pasislėpę po mėlynų dūmų uždangėle, paprastai jaučiasi akiplėšišškai drąsūs. Vis tik geriau protestuoti ir pralaimėti, negu, grįžus namo, išmes-

ti nakčiai drabužius už durų, kad išsivėdintų dūmų smarvė, plauti plaukus ir peršinčias akis, keikiant savo nuolankumą.

Reikia pripažinti, kad uoliausios cigarečių deginimo vaidilutės šiuo metu yra moterys. Vyresnio amžiaus vyrai meta rūkyti, nes vis didesni jų bičiulių skaičiai pradeda negalavimais skųstis, gydytojai uždraudžia rūkyti, o bailesnieji patys sustoja, kol dar pajėgia. Jeigu kadaise berniškai rūkydavo, pasislėpę nuo tėvų ir mokytojų, kad draugams įrodytų savo "vyriškumą", tai dabar moterys tarsi mėgina pasauliui įrodyti savo modernumą: "you've come a long way, baby!" — užtikrina reklama. Kodėl ne? Žiūrėkit, kokia aš miestietiška, moderni, žavil! "Man reikia suliesėti — cigaretė užmuša apetitą". "Aš nežinau, kur dėti rankas, cigaretė padeda kompanijoj geriau jaustis". "Cigaretė ramina nervus"... Modernioji lietuvė moteris donkichotiškai ginasi rūkstančių žolių lazdele nuo kasdienybės reikalavimų. Tai, žinoma, jos reikalas. Jeigu moterėlė tik, kad cigaretė jos geriausia draugė, kad nikotinas padeda išspręsti visas gyvenimo problemas, o dūmelis paslepia realybę, kodėl ne? Kiekvienas turi teisę gyventi pagal savo įsitikinimus, kol ta jo teisė nelipa artimui ant galvos. Gal rūkoriams ir keistai nuskambės pareiškimas, kad nerūkoriai taip pat turi lygias teises. Kol kas dar jie nėra pilnai išmokę tų teisių reikalauti, tačiau sparčiai mokosi. Aš tikiu, kad šie mokslai netrukus užsibaigs ir bus apvainikuoti drąsos diplomu, o tada, rūkoriai, saugokitės!

• *Vatikanas praneša*, kad daugėja pašaukimai misijų kraštuose. Jei 1965 m. ten buvo išventinta 415 kunigų, tai 1975 m. jau 655. Klierikų skaičius per tą laiką padaugėjo iš 5.212 iki 8.652.

• *Pasaulio liuteronų federacija* Genevoje paskelbė, kad praeitais metais jų bažnyčių narių skaičius sumažėjo 2 milijonais.

• *Libano* nukentėjusiems nuo vidaus kovų pasaulio katalikai nusiuntė pašalpos pinigais ir kitomis gėrybėmis 250.000 dol.

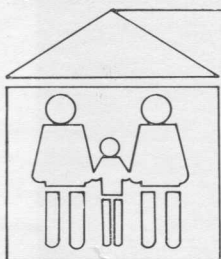
Dagys

Pavargo — suklupo...

Dagys

Kur mes prisiglausim?

Something Old - Something New; Something Borrowed - Something Blue

(*"Laiškų Lietuviams"* konkurse I premiją laimėjęs straipsnis)

Nina Gailiūnienė

Jei džiaugiesi maloniais vaikystės ir ankstyvos jaunystės prisiminimais, esi užaugęs laimingoje šeimoje. Būdamas vaikas, nesupranti. Atrodo, kitaip ir būti negali. Visos šeimos laimingos.

Sulaukęs amžiaus, kai jau reikia skustis barzdą, suvoki šeimos svarbą. Ji yra ta molekulė, iš kurių sulipinta visuomenė, parapija, tauta, valstybė. Šeima yra Bažnyčios ir valstybės pagrindas. Suardyk šeimą — šios dvi gyvybinės institucijos savaime sugrius.

Nenuostabu, kad paskutiniame dešimtmetyje šeimos klausimas yra viena iš populiariausių temų nesibaigiančioms diskusijoms. O kai kalbama, tai tuo pačiu parodoma, kad ten kažkas negero. Šeimos irsta. Įsitikinimui nereikia ieškoti duomenų statistikose. Kiekvienas iš mūsų lengvai priskaito dešimt ar daugiau skyrybų savo giminių, draugų ir pažįstamų tarpe.

Kodėl jos irsta, vieno atsakymo nėra. Nėra ir vieno autoriteto, pas kurį galėtum pasiklausti.

Mūsų seneliai ir tėvai (jeigu neišsiskyrę...) kalbę verčia bažnytinėms reformoms. Girdi, jaunimas, pamatęs, kad ir Bažnyčioje nėra pastovumo, pasimetė. Kiekvienas gyvena sava galva.

Dvasiškija kaltina visuomenę, kad ji paskeno materializme. Atmetė Bažnyčios uždėtus moralės varžtus ir gyvena pagal dienos madą. Dvasios vadovus pakeitė psichologai ir psichiatrai.

Sociologai ir psichologai aiškina, kad

modernus žmogus pasidarė technikos vergas. Žmogus pakelia daug vargo, o gerame gyvenime išlempa. Pokarinė technika padėjo žmogui pasiekti iki šiol nematytos materialinės gerovės, kuriai jis psichologiškai nebuvo pasiruošęs. Ypač jaunimas. Jam viskas tarsi iš dangaus nukrito. Be to, ta pati technika pasaulį padarė mažą. Greičiau sužinome, kas įvyko tolimiausiuose pasaulio kampuose, kaip savo kaimynystėje.

Mūsų seneliai ir tėvai matė žmogų alkantį ir nuskurusį, kai elgeta pasibeldė į duris. Jaunimas, viskuo pertekęs namuose, mato nuogus ir mirštančius badu Afrikoje ar Azijoje. Jaunimas, neturėjęs gyvenimo patirties, yra ideališkesnis, nekantresnis, greitas sprendimams ir veiklai. Nenuostabu, kad jis neišlaiko dvasinės pusiausvyros. Vieni renkasi egoisto kelią. Be skrupulų gyvena pagal dėsnių carpe diem. Rytojaus gal jau nebus. Studijuoja brangiose kolegijose. Važinėja sportiniais automobiliais. Leidžia atostogas užjūriuose. Priklauso brangiems sporto klubams. Tėvai už viską apmoka.

Kiti nueina į kitą kraštutinumą. Pasmerkia turtingus tėvus, nors jie savo gerovės pasiekė prakaitu ir taupumu. Pasirenka savanoriško skurdžiausio dalią. Pasidaro pasyvūs reaktionieriai ar aktyvūs revoliucionieriai prieš "establishment" — bažnytinį ar pasaulietišką.

Pirmosios grupės jaunuoliai, per daug išugdę savyje egoistinį instinktą, yra bloga medžiaga vedyboms. Jie tuokiasi anksti ir skiriasi greitai. Darniam sugyvenimui reikia

savęs atsižadėjimo. Antrosios grupės jaunuoliai dažniausiai yra priešingi vedyboms iš esmės. Šeima juk yra pagrindinė "establishment'o" ląstelė.

Istorikai ir antropologai, žinodami, kad tautos, rasės ir kultūros gimsta, gyvena ir miršta, sako, kad ir šeima nustos egzistuoti. Moderniam, nuolat judančiam žmogui šeima pasidarys nereikalinga našta. Jis savo seksualinį patraukimą patenkins su atsitiktiniu, fiziškai patraukliu partneriu. Jeigu atsiras tokių santykių vaisius — kūdikis, jį užaugins valstybė. Taip vyras ir moteris, neįsipareigoję vienas kitam, pasiliks laisvi skraidyti, kaip plaštakės, nuo žiedo prie žiedo.

Toks pranašavimas šeimos ateičiai — (liūdnas ar malonus, priklauso nuo žmogaus pažiūrų) — yra nerealistiškas. Tie įvairių mokslų galvočiai užmiršo vieną faktą. Kaip gamtoje, taip ir žmogaus prigimtyje yra amžini dėsniai, įdiegti jo Kūrėjo. "Negera būti žmogui vienam", tarė Viešpats, kurdamas Adamui gyvenimo draugę. Ir tai liko išpausta į kiekvieno vyro ir moters prigimtį visiems amžiams.

Turint tai galvoje, būtų daug prasmingiau kalbėti ne apie šeimos irimą, bet apie jos sudarymą. Kad "Laiškai Lietuviams" išėjo į avangardą, yra girtina. Tiktai, atrodo, nebūtų tikslo temą išprausti į tokius siaurus rėmus: "Koki norėčiau turėti vyrą ar kokią žmoną". Štai dėl ko.

Pirma, tai būtų tik ilgas, detalizuotas skelbimas, tinkas ne daugumui skaitytojų, pasimokyti, o tik rašančiam individui. Kas tokiu būdu nori pasiieškoti vyro ar žmonos, tesikreipia į specialias agentūras, kurios "piršliauja" kompiuterių pagalba. Šitas žurnalas tikriausiai nesirengia į tokį biznį. Uždarbis geras, bet rezultatai menki. Mat, vyras ir žmona nėra gerai sukirptas ir pasiūtas rūbas, kurį būtų galima užsisakyti, davus savo išmatavimus.

Antra, svajonės yra beveik visų vienos. Tikrovė labai skirtinga. Ar ne kiekviena mergaitė svajoja apie aukštą, gražiai nuaugusį vyrą? Gerą sportininką ir šokėją. Gabų, visu kuo pranašesnę už kitus. Daug

žadantį ateičiai. O išteka už tokio molio Motiejaus, kad žmonės per vestuves šnabžda: "Na ir nusirinko nuo koto. Nei vyro, nei turto".

Jaunuolio svajonių mergaitė savo grožiu tiktų į Miss America. Plius prie to dar gera šeimininkė, skoninga, moteriška, meili, nors prie žaizdos dėk. Tokia, kuri, išgengusi į kambarį, įneša saulę... O veda tokią "plain Jane", kuri net saulėtame kambary atrodo, kaip debesis.

Dažnai šeimose galima girdėti tokius pasakymus: "Negaliu suprasti, kaip brolis sugyvena su ta ragana. Aš su ja negalėčiau išgyventi nė vienos dienos. O jis laimingas!"... Arba vėl: "Širdį skauda, žiūrint, kaip Viktorė šokinėja apie tą liurbį. Aš būčiau laimingesnė, ištėkėjusi už kelmo — ne už tokio vyro"...

Žiūrintieji į "nevykusią porą", pamiršta pagrindinį dviejų asmenų jungtį — MEILĘ. Meilė "raganą" paverčia į angelą; "debesį" nudažo žavingomis aušros varšomis; molio Motiejų paverčia į Fred Astaire...

Vienintelis patikimas piršlys yra meilė. Kol bus meilė, tol vyrai ir moterys poruosis. Net prieš savo norą ir vadinamąjį "sveiką protą". Todėl į klausimą, koki vyrą ar kokią žmoną norėčiau turėti, vienintelis teisingas atsakymas būtų — KURĮ AR KURIĄ GALĖČIAU VISĄ GYVENIMĄ MYLĖTI.

Tačiau įsimylėjusi pora ir laiminga šeima nėra tapatybė. Todėl verta pakalbėti apie tai, ką turėtų atsiminti tie, kurie rengiasi sukurti šeimą.

SOMETHING OLD

Kiekviena nuotaka pasirūpina vestuvių dieną nešioti "something old - something new; something borrowed-something blue". Ką tie dalykai reiškia, kaip jie virto papročiu, nežinau. Tačiau verta ties jais sustoti ir suteikti savą simbolinę prasmę.

Tas "something old" turėtų jaunai porai priminti, kad meilė yra pats pirmasis jausmas, išgyventas vyro ir moters. Biblija sako, kad Dievas, sukūręs Ievą, ją pristatė Adamui. Adomas, joje atpažinęs savo paties panašumą, tiksliau sakant, savo paties atbaidimą, sušuko: "Ji yra kaulas mano kaulo

ir kūnas mano kūno. Ji vadinsis moteris, nes paimta iš vyro". Atseit, tarp Adomo ir Ievos meilė kilo iš pirmo žvilgsnio...

Cinikai sako, kad išimylėjusieji žiūri į pasaulį pro rožinius akinius. Iš tiesų, jie mato pasaulį tokį, koks jis buvo prieš Adomo ir Ievos nupuolimą. Pasaulį tokį, kokį Dievas sutvėręs gerėjosi ir sakė, kad visa jame yra GERA. Meilė išimylėjusių porą grąžina bent trumpam laikui į prarastą rojų. Nenuostabu, kad jie pameta laiko nuovoką. Trumpas išsiskyrimas pasidaro nepakeliamas "amžinybe". Jie kalba apie "amžiną" meilę, "amžiną" laimę, "amžiną" džiaugsmą...

Išimylėjęs Margaritą, Faustas sušunka: "Valandėlė, sustok!"... Jo širdis laimės sklidina. Dangus ant žemės. Nieko daugiau nereikia, tik kad laikas sustotų ir pavirstų į amžiną dabartį...

Krikščionišką santuoką palaimindamas, dvasiškis primena Kristaus įspėjimą: "Ką Dievas sujungė, tegul žmogus neišskiria". Tai lyg pirmasis įspėjimas jaunavedžiams, kad jie turės grįžti iš rojaus į nuodėmės paliestą pasaulį. Jie turi būti atsargūs, nes į jų laimę bus pasikėsinimų.

Vėl cinikai sako, kad meilė tęsiasi tik iki vestuvių... Bet jaunavedžiai turėtų prisiminti, kad Dievo planai buvo kitoki. Dievas, suvedęs Adomą ir Ievą, nepaliko juodviejų džiaugtis savo meile, nors nebuvo pavojaus, kad trečias asmuo tarp juodviejų įsimaišytų. Dievas tuojau pat jų meilę palaimino ir sakė: "Veiskitės ir pripildykite žemę". Todėl santuoka nėra padarinys civilizacijos ar kultūros. Nėra sugalvota pasaulinės ar bažnytinės valdžios. Pirmoji santuoka įvyko rojuje, kurią palaimino ir paliudijo pats jaunavedžių Kūrėjas... Tai tikrai "something old"...

SOMETHING NEW

Šv. Raštas sako, kad "dėl žmonos vyras paliks savo tėvą ir motiną. Ir jie bus vienas kūnas". Kai berniukas ir mergaitė eina į santuoką iš meilės, nieko nėra lengviau abiem, kaip palikti savo tėvus. Bet iš dviejų pasidaryti "vienas kūnas" nėra lengva ir didelėje meilėje.

"Ir jie bus vienas kūnas" nereiškia intymųjų vedusiųjų santykių. Seksualinis ryšys yra ne tik pats trumpiausias (laiko atžvilgiu), bet ir pats ploniausias ryšys šeimoje. Gal šeimų irimo pagrindinė priežastis ir glūdi čia, kad jaunimas, išaugęs sekso garbinimo atmosferoje, įžengia į santuoką su iliuzija, kad seksas pašalins nesklandumus, užgesys ginčus, nugalės sunkumus, užgydys visas širdies žaizdas.

"Ir jie bus vienas kūnas" reiškia, kad iš dviejų skirtingų asmenų "tu" ir "aš" pasidarys vienas asmuo — "mudu". Dvasiško paskelbimas Dievo ir Bažnyčios vardu, ar teisėjo — valstybės įstatymų vardu, kad "jie yra vyras ir žmona" reiškia ne transformacijos — dviejų į vieną — pabaigą, o tik-tai pradžių.

Yra labai svarbu, kad naujo vieneto "mudu" vystymosi procese nenukentėtų nė viena pusė. Tik ta nauja šeima bus laiminga ir pastovi, kurioje "mudu" bus simbiozinis, ne parazitinis vienetas. Iš parazitinio tipo "mudu" naudos turi tik vienas individas antrojo sąskaiton. Iš simbiozinio "mudu" abidvi pusės turi lygios naudos; tame vienetė abi pusės viena kitą papildo ir atbaigia. Tai pasiekę, vedusieji visiškai teisingai vienas kitą vadina "mano antroji pusė"...

Laimingą santuokinę porą lengviausia būtų pavaizduoti dviem dantračiais. Kad jie sukdami nesuserakintų, nekliūtų ir nesitrintų, turi vieno rato krumpļiai įeiti į kito išpiovas. O tam pasiekti, reikia abiejuose dantračiuose pašalinti visus nelygumus, nulyginti aštrumus, nušlifuoti šiurkštumus ir dar neužmiršti dažnai patepti...

Nors ir kaip gerai vienas antrą tariasi pažįstą, dar nepasibaigus medaus mėnesiui, jaunavedžiai vienas antrame daug pamatys "something new". Ir paprastai tas "new" yra nemalonaus, neigiamo pobūdžio. Jie turi būti pašalinti iš dantračių, kad šeimos vėžimas galėtų riedėti. Ir čia padaroma didžiausia klaida, kai jaunavedžiai pradeda lyginti ir šlifuoti ne savo, bet savo partnerio dantratį. Vyras ima taisyti žmonos klaidas, o žmona — vyro.

Dažnai sakoma, kad meilė padaro žmo-

gų aklą. Vyras ir moteris praregi tik po vestuvių. Arba kad kiekviena pusė savo tikrąjį veidą parodo tik po vestuvių...

Netiesa. Tikroje meilėje vyras ir moteris yra ypatingai vienas antram atviri. Jie stovi vienas prieš kitą "nuogi", kaip Adomas ir Ieva rojuje, nes tas nuogumas nėra gėdinas.

Genutė pasisako, kad nemoka virti ir nemėgsta namų ruošos... Tai kas! Argi valgis svarbu? Prezidento "state dinner" nu-blanksta prieš McDonald hamburger, valgoma kartu su mylimąja...

Vytas aiškiai mėgsta stikliuką... Bet jis susitvarkys po vestuvių. Pasižadėjo negerti...

Algis pavydus ir irzlus. Pakelia triukšmą, jeigu sužadėtinė su kitu pašoka ar pa-juokauja. Tai kas! Tai tik parodo, kaip jis mane myli...

Regina suruošė savo sužadėtiniui pirtį, kad jis, ruošdamasis egzaminui, užmiršo ateiti į pasimatymą. Neverta kreipti dėmesio! Jai taip tinka pyktis!... Kokia ji žavinga savo moteriškame įtūžime...

Danutė, meili kaip kačiukas, bet užsi-gauna dėl menkniekio ir pavirsta į ledinę mumiją... Baisus čia daiktas! Po vestuvių nesiožiuos. Kai paimsiu į savo glėbį, nesa-kys "neliesk manęs", kaip dabar...

Ir taip be galo... Adomas ir Ieva pajuto savo nuogumą ir pradėjo jo gėdintis, tik pa-ragavę vaisiaus nuo "blogio ir gėrio paži-nimo medžio". Jaunavedžiai taip pat vienas antro charakterio netobulumus ir blogus įpročius pamato, kaip "something new", tik drauge pagyvenę.

SOMETHING BORROWED

Lietuvos kaimo mergaitės atsinešdavo į santuoką kraičio skrynias. Amerikietės — "hope chests". Dabar materialinės gėrybės subyra jaunajai per mergvakarį. Jaunajam — per "groom's stag parties". Abiems per vestuves. Viskas komerciška. Atrodo, kad jaunieji sueina į porą pliki, kaip tilvikai, nieko nepasiėmę iš tėvų namų.

Taip nėra. Tiek vyras, tiek mergaitė pa-siima iš tėvų namų savo praeitį, kurioje

užaugo ir susiformavo. Šita praeitis tinka būti pavadinta "something borrowed", nes sūnus ir duktė įsisavina iš tėvų tik tai, kas patinka. Net dvi dukros, gavusios iš moti-nos valgio receptą, jį modifikuoja pagal savo asmeninį skonį.

Viename amerikiečių žurnale buvo įdo-mus straipsnis. Apklausinęs anketų būdu kelis tūkstančius šeimų, laimingai išgyve-nusių po dvidešimt ir daugiau metų, prieita išvados, kad abiejų sutuoktinių vienoda praeitis yra pats stipriausias pagrindas su-kurti laimingą ir pastovią šeimą. Į tą pra-eitį įeina šie elementai: religija, rasė, tauty-bė, ekonominė ir socialinė padėtis, politika.

Gilus religingumas, ypač jeigu sutuokti-niai tos pačios religijos, yra stipri šeimos jungtis. "Who prays together, stays to-gether" yra teisingas posakis. Tačiau, nors gyvenime didžiausi ir karščiausi ginčai ky-la dėl religijos ir politikos, šeimos beveik niekada nesiskiria dėl religijos, retai dėl politikos.

Didžiausia grėsmė šeimos pastovumui yra skirtinga rasė. Reikia dviejų stiprių as-menybių, kad išvengtų neužkliudę jautrios rasinės stygos.

Kalbant apie ekonominę ir socialinę pa-dėtį, pabrėžiama, kad šis elementas yra daug svarbesnis vyrai, kaip moteriai. Mat, moteris lengvai aklimatizuoja jai svetimoje ekonominėje ir socialinėje aplinkoje. Vy-ras labai sunkiai. Ne tik pasakoje, bet ir gyvenime Pelenė gali pavirsti į tikrą prince-sę. Štai du visiems žinomi pavyzdžiai. Farah Diba, ištekėjusi už Irano šeiko, ne tik puikiai atlieka imperatorienės rolę, bet ir jau-čiasi tikrai tokia esanti. Tuo tarpu fotogra-fas Anthony Armstrong Jones, vedęs Ang-lijos karalienės seserį, nekaip jaučiasi gra-fa Snowden rolėje...

Tautinis elementas nustoja figūraves, kai abudu sutuoktiniai jau patys yra kilę iš mišrių šeimų. Jis gali būti neišvengiamai aštrus šeimose, kur abudu ar vienas su-tuoktinis yra tik antros kartos amerikiečiai. Atseit, kilę iš imigrantų šeimos. Sunkumai kyla iš to, kad vienai pusei reikia atsižadėti, o kitai priprasti prie "tautinių" valgių; ne-

įprastų papročių; net skirtingų būdų jausmams išreikšti, ar prie nesugebėjimo juos išreikšti... Tokios poros sunkumus dar paąštrina santykiavimas su sutuoktinio tėvais, kurių kalba jam nesuprantama.

Atrodo, kad visi suminėti disharmonijos faktoriai yra aiškūs ir suprantami. Sustosiu tik prie to "skirtingų būdų jausmams išreikšti" ir "nesugebėjimo juos išreikšti".

Pasižiūrėkit tik į kasdieninį vyro-žmonos ir tėvų-vaikų santykiavimą lietuviškose ir amerikietiškosiose šeimose. Jie skiriasi, kaip diena ir naktis. Lietuviškos laimingos poros, auginančios vaikus, dažniausiai vienas į kitą kreipiasi "tėvai", "motin" ar tų vardų variantais. Tai reiškia pagarbą, meilę, šilumą. Toks afekto pareiškimas amerikietiškoje šeimoje būtų įžeidimas. Porą kartų įtūžusios žmonos skundėsi Dear Abby, kad jų vyrai įžeidžia, kreipdamiesi "Mother". Pagalvojau, tai jau turi būti ištėkėjusios už lietuvių kilmės vyrų ar kitų europiečių su panašiais papročiais. Savo meilę vaikams tėvai išreiškia, juos vadindami mažybiniais ar maloniniais vardais. Algutis, Vytukas, Jonukas, Marytė, Genutė lieka visam gyvenimui. Vaikai atsilygina su "tėvelis", "tėtukas", "mamutė", "mamytė" ir t.t. Tai ir viskas.

Mano tėvai buvo ideali pora. Vienas kitą mylėjo, atjautė, rūpinosi, padėjo, gailėjosi. Bet beveik galėčiau garantuoti, kad jie niekadų nėra vienas antram pasakę: "Aš tave myliu". Nebent prieš vestuves...

Negalėčiau įsivaizduoti ir geresnių tėvų. Užaugome, nesužinoję kas yra fizinė bausmė. Pasitikėjimas, kad mes nieko blogo negalime padaryti, buvo be jokių ribų. Laisvė nieku nevaržoma, tik jų meile ir pasitikėjimu. O tačiau nė vienas iš tėvų nėra niekadų pasakęs: "Aš tave myliu". Atrodo, kad būtų absurdiška sakyti, kas savaime suprantama, jaučiama ir matoma. Tai tas pat, lyg kas priėjęs pasakytų: "aš tave matau".

Tik pasiklausyk, kaip amerikiečiai kalbasi. Darling, sweetheart, honey, sweetie, dear, my dear child, my dear son, sunny boy, love ir kiti cukruoti kreipiniai byra iš vyro, žmonos ir tėvų lūpų nuo ryto iki va-

karo, lyg be jų nesusikalbėtų. Tik iškilus barniams, tuos saldžius žodelius pakeičia stipresni: hell, damn, fool, crazy, stupid, go to hell, get lost, I hate you, I kill you etc.

Imk gimtadienius, vedybines sukaktis ir kitas šeimos šventes. Lietuviškose šeimose tos ar panašios šeimos šventės atšvenčiamos natūraliai, be jokių "paslapčių". Kaip žmona rengia vyrui gimtadienį ar vardadienį, taip ir sau pačiai: gamina valgius, kviečia svečius, dažnai abu iš anksto pasitarę.

Amerikietiškoje šeimoje, žmona savo gimtadienį ir vedybinę sukaktį laiko didesnę paslaptį, kaip Sovietai savo karo ginklus. Mat, vyras privalo prisiminti ir padaryti "surprise". Ir vargas jam, jeigu jis pamiršo!... Neužtenka pasveikinti. Dar turi būti dovana su specialia kortele.

Lietuvių tarpe "Valentine Day" nėra prigijusi. Tuo tarpu amerikietis jeigu ne daugiau, tai bent pagalvės didumo "Valentine Card" neša savo žmonai, nors po vakarykščio ginčo ta "sweetheart" neatsikėlė nė kavos išvirti; išėjo į darbą be pusryčių...

Na, ir pagal Dear Abby, jeigu jau praėjo daugiau laiko, kaip savaitė, kai nesi girdėjusi iš savo vyro: "I love you" ir to paties jam nepasakei, tai apsižiūrėk — "your marriage might be in trouble"... Pagal tai, tur būt, daugiau kaip 99% lietuvių — vyrų ir moterų — reikėtų priskirti prie tų, kurie "nesugeba išreikšti savo jausmų".

Išvada aiški. Mūsų jaunimui, ypač vyrams, sukūrusiems šeimas su amerikietėmis, nebus lengva prisitaikinti ir pasijusti "namie" savo šeimoje.

SOMETHING BLUE

Mėlyna spalva reiškia džiaugsmą jaunijoje šeimoje tiksliai tada, kai ja pažymima lytis ilgai laukto pirmgimio... Šiaip prie tos "something blue" kategorijos priklauso visos netikėtos bėdos ir nelaimės, iškritusios iš giedro, mėlyno dangaus. Finansiniai sunkumai. Nedarbas. Sunkumai darbovietėje. Ilgos komandiruotės. Kilnojimasis, surištas su tarnyba. Netikė kaimynai. Ligos. Eismo ar kitos nelaimės. Ilgas nesulaukimas pir-

mojo kūdikio. Negalėjimas iš viso turėti šeimos. Perdaug greitai didėjanti šeima. Tikra ar įsivaizduota kurio sutuoktinio neištikimybė. Mirtis ar ligos tėvų, brolių ar seserų šeimose.

Nėra namų be dūmų. Jų neišvengia jokia šeima. Neverta jais ir gąsdintis. Nors "namai pragarai, bet be namų negerai" vis tiek kalba už šeimos kūrimą ir savo lizdo sukimą. Jame rasi poilsį, atvangą, užuovėją, ramybę, privatumą. O britui "home is a man's castle" tikra to žodžio prasme, nes ten jis saugus net nuo savo valdžios įstatymų. (Negali būti suimtas savo namuose; taip bent būdavo anksčiau).

Visais laikais ir visose kultūrose moteris buvo namų židinio saugotoja. Prasidėjus "women's lib" judėjimui, atsirado visai nelauktai grėsmė namų židiniui kaip tik iš moters pusės. Šiandien moteris yra pasidalinusi — šizofreniškoje stadijoje. Visuomenė dar tebėra sudaryta iš šeimų. Visi papročiai sukasi apie šeimą. Senmerge pasilikti tebėra gėda. Neištekėjusi neturi padėties visuomenėje. Nėra kur pritapti. Todėl kiekviena stengiasi kaip nors pagauti vyrą.

Ištekėjusi tuojau kovoja už savo lygias teises. Nori išlaikyti savo "aš", kuris normaliai turėtų pereiti į "mudu", santuokos nepaliestą. Nenori būti namuose. Ieško karjeros. Reikalauja lygaus darbo pasidalinimo namuose ir laisvės už namų savo reikalams. Atsisako turėti ir auginti šeimą, nes ji priša prie namų ir varžo laisvę. Yra ir tokių, kurios ištekėjusios nori pasilaikyti savo mergautinę pavardę, kaip lygybės ir nepriklausomumo simbolį.

Lietuvaitės čia neatsilieka nuo svetimtaucių. Todėl ar bus kuriama grynai lietuviška šeima ar mišri, ne vienam reikės su šita naujove susidurti. Ir, atsižvelgiant į lietuviškas tradicijas, atrodo, kad lietuviai vyrai ją sunkiau išgyvens, kaip amerikiečiai. (Ar ne keistai skambėtų: "ponas Spirgas ir ponija Taukaitė?" Įdomu, kaip mūsų vaikai būtų vadinami—Spirgučiais ar Taukučiais?)

Nėra pavojaus, kad šeima išnyktų. Bet labai galimas dalykas, kad ji praeis stadiją,

kai bus daugiau panaši į komercinę kompaniją, kaip į tikrą, laimingą šeimą.

Bet kas grasinančių sunkumų nepabūgs ir už savo šeimos laimę ir patvarumą turės ryžto kovoti ir jai aukotis, galės savo gyvenimo saulėlydyje vietoje niekad nepasakyto "aš tave myliu" savo "antrajai pupei" išsakyti savo jausmus Putino žodžiais:

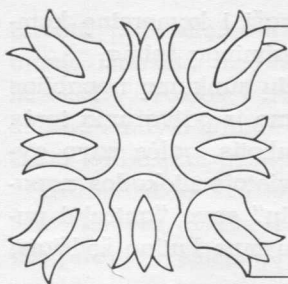
Su pirmuoju pavasario saulės šypsniu
Tu kaip laimės svaja į mane atskridai,
Ir dabar, kai tyloj tavo vardą miniu,
Vis man juokiasi saulė ir kvepia žiedai.
Nežinau, ar ilgai tu buvai su manim:
Tarpu dviejų aušrų nesutemo naktis.
Ir dabar tų aušrų tebešviečia ugnim
Vakarinis dangus ir manoji buitis.

• *Astronautas W. Pogue*, vienas iš dalyvavusių ilgiausioje tolimųjų erdvių kelionėje, visatos vaizdo paveiktas, nusprendė daugiau pasišvęsti religijos reikalams. Jis atsisakė iš tolimųjų erdvių programos ir įsijungė į vadinamąjį Aukštojo Skridimo štabą, įkurtą kito astronauto — J. B. Irwin, siekiant skleisti evangeliją. M. Caidin, kuris yra užmezgęs artimesnius ryšius su astronautais, tvirtina, kad juose labai sustiprėjęs tikėjimas. JAV raketų ir erdvių tyrimų tėvas Wernher von Braun skelbia, kad Sutvėrėjo buvimas yra taip nuostabiai ryškus. Jis tvirtina: "Negaliu įsivaizduoti visos šios visatos atsiradimo be ko nors tokio kaip Dieviškoji valia. Negaliu įsivaizduoti sukūrimo be Sutvėrėjo".

• *Ryšium su alkoholio vartojimu* JAV-se kasmet įvyksta apie 25.000 mirtinų automobilių nelaimių, 15.000 žmogžudysčių ir nusižudymų, 20.000 mirčių dėl ligų, turinčių ryšį su gėrimu, apie 2 mil. areštų dėl neblaivumo. Kas dešimtas JAV darbininkas yra alkoholikas ar turi problemų su gėrimu, dėl ko turima apie 25 bil. dol. nuostolių kasmet.

• *Į Betliejų Kalėdų šventėms* buvo suvažiavę 15.000 maldininkų. Juos saugojo Izraelio kariuomenė.

• *Konstantinopolio patriarchas Dimitrios I* sudarė specialią komisiją vesti dialogą su Vatikanu.

**KIPRO PETRAUSKO 90-TOSIOS
GIMIMO METINĖS**

"Literatūros ir Meno" savaitraštyje Gėnrikas Zimanas rašo prisiminimus apie Kiprą Petrauską.

Pirmoje dvidešimtojo amžiaus pusėje Kipras Petrauskas buvo talentingiausias Lietuvos operos tenoras. Kaune jį vadindavo tiesiog Kipru. Visi suprasdavo, apie ką kalbama, nes anais laikais jam niekas negalėjo prilygti.

Scenoje darė labai didelį įspūdį. Buvo didingos išvaizdos, iškilmingos elgsenos, santūrus ir kupinas vidinės didybės, lyg kažkoks antžmogis su nežemiška jėga. Nuostabaus aksominio tembro jo balsas skambėdavo neapsakomai žavingai, kuris tarsi glamonėdavo ir pavergdavo klausytojus, sukdamas savotiškai saldų bei malonų graudulį. (Jo balsas girdimas ir šiandien išlikusiose plokštelėse, bet kažkaip silpniau). Tolygiai su dainavimu ir vaidindavo. "Carmen" operoje jis dažnai suplėšydavo marškinius ne teatrališkai, o tikrai. Gyveno tokiu laikotarpiu, kai nebuvo televizijos, o radijas buvo mažai paplitęs. Žmonės ne daug tegalėjo klausytis pasaulio garsenybių. Jei jis gyventų dar šiandien, apie jį žintų visas pasaulis.

Vokiečių okupacijos metais Kipras atsitiktinai liko Lietuvoje. G. Zimanas pasakoja, kad 1941 m. pirmą karo dieną Kipras su savo automobiliu buvo pašauktas karinei tarnybai. Visi pašauktieji su automobiliais stovėjo eilėje Laisvės alėjoje, priešais Įgulos bažnyčią. Šie automobiliai buvo paruošti išvežti Lietuvos komunistus į Sovietų Są-

jungą. Pro šalį eidamas G. Zimanas, tais laikais "Tiesos" redaktorius, Kiprą iš tos vilkstinės ištraukė. Pasilikęs tęsė dainavimą Lietuvos valstybės operoje. Slėpė ir augino Lietuvos operos ir baleto dirigento Leibos Hofmehlerio dukterį.

1944 m. G. Zimanui sugrįžus į Lietuvą ir susitikus Kiprą, šis jam priekaištavo, kad, 1941 metais išvažiavęs į Rusijos gilumą, būtų kaip reikiant pagarsėjęs.

Lietuvių visuomenės Kiprui teikiamą pagarbą bolševikai panaudojo savo pažiūrų skleidimui. Kipras buvęs labai geras pasakotojas. Mažiausi jo gyvenime įvykėliai pasilikdavo ilgai jo atminty. Ypatingai su dideliu užsidegimu ir noru pasakodavo apie savo jaunystę.

— Buvau vargonininkas, — pasakojo Kipras, — kartu ir giedodavau. Klebonas Šidagis labai mėgo manęs klausytis. Pradėjo man keistis balsas (mutacija). Klebonas labai nusiminė ir sako šeimininkei: "Mano aniuoliukas balsą prarado". Pasikeitus balsui, pradėjau storiau dainuoti, bet balsas vis tiek liko gražus. Klebonas apsidžiaugė ir šaukia šeimininkei: "Nešk, Petronėle, vyno, užkandos, mūsų lakštingala vėl pragydo". Klebonas ir parapijiečiai grožėjosi mano balsu ir mėgo pasiklausyti, bet aš nenorėjau likti užkampyje. Nuvažiavau pas brolių į Petrogradą. Brolis mokėsi muzikos pas konservatorijos profesorių Habelį. Šis patikrino mano balsą ir sako: "Reikia daug dainuoti, praktikuotis, bet į konservatoriją jūs jau priimtas". Mokslas man sekėsi. Dar nebuvau baigęs konservatorijos, o mane jau priėmė į imperinį "Marijos" teatrą. Kai ruo-

šiausi laikyti baigiamuosius konservatorijos egzaminus, pasiūkė mane konservatorijos direktorius ir sako: "Jokių egzaminų tau nereikia, eik pasiimk diplomą".

Kipras, dirbdamas "Marijos" teatre, susidraugavo su rusų pasaulinio garso solistu — bosu Šaliapinu. Rusijoje įsigalėjus bolševikų valdžiai, Šaliapinas apsigyveno Paryžiuje. 1934 m. Šaliapinas Kipro buvo pakviestas į Lietuvos valstybinį teatrą, kuriame dainavo kartu su Kipru.

1937-38 m. Kipras buvo išvykęs į Italiją ir Milane Scalos teatre dainavo bei vaidino.

1936 m. Lietuvos vyriausybės buvo apdovanotas Gedimino pirmo laipsnio ordinu. Tais pačiais metais gruodžio 22 d., švenčiant jo sceninio darbo 25 m. sukaktį, lietuvių visuomenė jam padovanojo Rainių dvarą, Telšių valsčiuje, kuris pagarsėjo bolševikų įvykdytomis žudynėmis. 1941 m. prasidėjus vokiečių-rusų karui, Rainių miškelyje žiauriausiu būdu buvo nukankinti iš Telšių kalmėjimo atvežti 73 kaliniai ir užkasti keturiose duobėse.

Rusams okupavus Lietuvą, Kipras buvo išrinktas liaudies seimo deputatu, o vėliau Sovietų Sąjungos aukščiausiojo sovieto nariu. 1955 m. profesoriavo Vilniaus konservatorijoje. Komunistai Vilniuje jam dovanojo vilą. Gyvenimo pabaigoje buvo beveik netekęs regėjimo. Turėdamas 68 m. amžiaus, dar dainavo "Carmen" opereje.

Genrikas Zimanas savo atsiminimus apie Kiprą baigia šiais keliais liūdais sakiniais: "Lėta eiseną, dabitiškai kiek nusmaukęs skrybėlę į šoną, jis žingsniuodavo, rytą išeidamas, pavakare grįždamas. Dažnai matydavau šį vaizdą ir dabar kartais psijuntu, kad su širdgėla jo pasiilgstu, nors ir žinau, jog jis negrįžtamas".

LIUDVIKO RĖZOS 200 METŲ GIMIMO SUKAKTIS

Liudvikas Rėza gimė 1776 m. Kuršių Nerijos Karvaičių kaimelyje, šiandien smėlio užpustytame, lietuvių žvejų šeimoje. Jis buvo tautosakininkas, poetas, kultūrininkas. Būdamas penkerių metų amžiaus neteko abiejų tėvų. Našlaitį priglaudė giminės žve-

jai. Užaugęs tapo Karaliaučiaus universiteto profesorium ir net rektorium. Gerai kalbėjo lietuviškai ir latviškai. Savo raštuose tvirtino, kad lietuvių tauta yra didesnės kultūros už prūsus. Smerkė tais laikais buvusių baudžiavą. Savo eilėraščiams pagrindines mintis ėmė iš lietuvių dainų ir tautosakos. Juose yra apdainavęs ir savo gimtinę — Karvaičius. Didžiausias jo nuopelnas lietuvių grožinei literatūrai yra pirmą kartą išspausdinimas Kristijono Donelaičio "Metų". Vėliau "Metus" ir lietuvių liaudies dainas išvertė į vokiečių kalbą. Į lietuvių kalbą vertė Ezopo ir Gelerto pasakėčias.

L. Rėza buvo sutelkęs apie dešimtį to meto šviesuolių, kurie užrašinėjo savo gyvenamose apylinkėse žmonių dainas ir siuntė jam, kurias jis išspausdino, pavadindamas "Dainos oder Lithauische Volkslieder". J.V. Gėtė ir J. Grimas, rašydami apie lietuvių dainas, naudojos L. Rėzos leidiniais.

Lietuvoje surastas ir paskelbtas jo atsišaukimas "Lietuvių literatūros bičiuliams". 1958 m. išleistas dainynas su išsamiais paaiškinimais. 1964 m. paskelbtos visos L. Rėzos sukaupotos ir rankraščiuose likusios dainos.

KOMUNISTAI NEPRIPAŽISTA IPRASTINIŲ KATALIKŲ ŠVENČIŲ

Lietuvoje religinės šventės panaikintos ir paskelbtos darbo dienomis. Komunistų kovą prieš Bažnyčią ir religiją tapo tikru lietuvių tautos naikinimu. Vietoje Kristaus gimimo šventės komunistai įsteigė žiemos senio šventę. Puošiamos eglutės ir duodamos dovanos tik per Naujus metus.

Didžiausia ir aukščiausia eglė buvo papuošta Vilniuje, Gedimino aikštėje. Ji buvo atvežta iš Užtrakių miško, 27 metrų aukščio, ir apatinis šakų vainikas 12 metrų pločio. Ant jos šakų buvo pakabinta 600 spalvotų elektros lempučių ir septyni tūkstančiai blizgučių bei žaislų.

"Tiesa" džiaugiasi, kad šios eglutės džiugino vaikų ir suaugusių širdis. Šventė greit praėjo, ir eglutės sudžiūvo. "Tiesa", jas vadindusi Naujų metų džiaugsmo ir laimės reikšmenimis, staiga susirūpino. Vogčiomis, sulaukus gilios nakties, gyventojų jos išme-

tamos į kiemą. Šiuokšlių surinkėjai jų neima, nes jos užkemsą mašinas. Taip jos pasilieka vėjo račiojamos po kiemų kampus. "Tiesa" prašo patarimo, primindama, kad eglutės parduodant, niekas nepagalvojo, kur reikės jas dėti, kai jos atliks savo užduotį.

KAIP LIETUVOJE PRALEIDŽIAMI ILGI ŽIEMOS VAKARAI

Lietuvoje gruodžio ir sausio mėn. dienu ilgis apie septynios su puse valandos. Vakarai labai ilgi, kuriuos žmonės praleidžia labai įvairiai. Vieniems jie yra nuobodūs, pilki, antriems laukiami ir jaukūs.

"Tiesoje" rašoma, kad daugelis kolūkiečių ir darbininkų džiaugiasi galį paskaityti laikraščius ir knygas. Kiti nuvažiuoja į didesnius miestus ir aplanko operos bei baleto teatrus. Daug yra ir tokių, kurie ilgais vakarais girtuokliauja, užkabinėja praeivius, varto suolus ir šiuokšlina gatves.

Chuliganizmas yra vienas būdingiausių komunizmo apraiškų. "Tiesa" nesidrovi rašyti, kad Lazdijuose ir kolūkių centruose, Seirijuose, Leipalingyje, Veisiejų miestelyje, yra daug paauglių, kurie ilgais žiemos vakarais nebežino, kaip ir kur sunaudoti savo jėgą. Ramūs gyventojai mato netvarką, bet vietinė valdžia nerodo jokių pastangų šiems neklaužadoms sudrausti. "Tiesa" siūlo, kad darbo įstaigos, mokytojai ir tėvai pagalvotų, kokią naudingą veiklą galėtų šiems chuliganams pasiūlyti.

KOMUNISTŲ BŪDAI IŠNAUDOTI DARBININKA

Pavargusį darbininką komunistai mankština, kad įvykdytų nustatytus penkmečių kiekius. Komunistai mano, jog pilnoje dulkių įmonėje mankšta yra veiklus poilsio būdas išnaudojamo darbininko sveikatai ir darbingumo pakėlimui.

Kūno mankšta žmogų vargina, kaip ir įmonės darbas. "Tiesoje" įžiliai reikalaujama, kad pertraukų metu, o ypač prieš darbo pabaigą, kai darbininkai labiau pradeda jausti nuovargį, būtų daroma mankšta. Tai būdingas komunistų pažiūrų skleidimas ir apgaulus sveikatos aiškinimas jungian įkintam darbininkui.

TRŪKSTANT PREKIŲ, JOS GROBSTOMOS IŠ IMONIŲ

"Tiesoje" aprašoma, kaip saugoma socialistinė nuosavybė Lietuvos įmonėse. Su pasididžiavimu giriamasi, kad "Drobės" įmonėje socialistinės nuosavybės apsaugai skiriamas didelis dėmesys. Sustiprinta tikrinimas darbo vietose ir rengiami netikėti patikrinimai bei turto surašymas.

"Drobės" draugiškasis teismas per dvejus metus yra išnagrinėjęs 42 bylas dėl smulkaus valstybinio turto grobimo. "Tiesoje" rašoma, kad bylos teismui paruošiamos kruopščiai, tačiau jos atidėliojamos. Jų susirenka daug ir neįmanoma su kiekvienos bylos turiniu supažindinti prokurorą. Tokiu būdu asmenys, pakartotinai pagrobę socialistinį turtą, gali išvengti baudžiamosios atsakomybės.

Liaudies draugovės per 1974-75 m. sulaukė 36 grobstytojus. Iš jų tik septyni svarstyti draugiškame teisme, o likusieji truputį pabarti įmonės skyrių susirinkimuose.

"Tiesa" verkšlena, kad priemonių ir būdų kovoti su socialistinio turto grobstymu yra pakankamai, bet liūdna, kad įmonių vadovai nusikaltėliams jų netaiko, ir šie, lyg girtuokliai prie taurelės, vis tiesia ranką link valstybės aruodo.

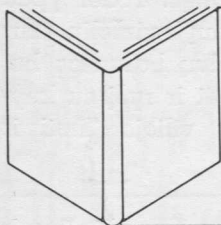
Juk įmonių vadovai patys aruodus ištuština, o darbininkams atitenka tik nuobiros.

TIK LIAUDŽIAI AUKŠTOS KOKYBĖS PREKĖS!

Panašius šūkius, kurių po kelis užtinka kiekviename "Tiesos" numeryje, kasdien perskaito pavergtos Lietuvos žmonės.

Ši šūkį paskelbė Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Liaudies vartotojų prekių komisija. Šios grupės žmonės, vertindami Lietuvos gaminius, teigia, kad įmonėse nemažai dėmesio skiriama prekių kokybei gerinti, tačiau jos vis dar labai prastos ir su trūkumais.

Vilniaus Eidukevičiaus odos avalynės įmonių susivienijime liaudžiai netinkamų batų pagaminama 15-20%. Alytuje "Dainavos" siuvykloje netinkami siuviniai sudaro 6,6%, o moterų apsiaustai net iki 12%.

Kodėl mylimas Katiliškis

(ir šis tas apie jo naujus "Apsakymus")

Nijolė Jankutė

Yra rašytojų, kuriuos pačius už jų knygas skaitytojas pamilsta. Tokia literatūrinė mano meilė, turiu prisipažinti, yra Marius Katiliškis. Gražus man rašytojo vardas, dar gražesnė pavardė, bet už vis gražiausios — jo knygos.

Pamilau Katiliškį už "Paskendusią vasarą", kurios ištraukas skaičiau, berods, "Aiduose" anais senais lagerių laikais, kada jaunimo napančiojo televizija, todėl buvo tiek laiko skaityti... "Paskendusios vasa-

Po šiuo šūkiu rašoma, kad įmonės yra tobulinamos, darbininkai apmokomi, bet gyventojai vis neaprupinami aukštos kokybės prekėmis. Vienintelis žinomas komunistams būdas pagerinti gamybą — tai vykdyti darbininkų ir inžinerijos igūdžio darbuotojų socialistinių lenktyniavimų už geresnę gaminamų prekių kokybę.

PANEVŽIO 2-JI VIDURINĖ MOKYKLA ŠVENČIA SEPTYNIASDEŠIMTMETI

1934-36 m. šioje mokykloje mokytojavo Salomėja Nėris. Septyniasdešimtmetė "senutė" mokykla sutiko savo auklėtinius, pasipuošusi išorėje Salomėjos Nėries bareljefu. Du darbo kambariai skirti poetės atminimui. Šios mokyklos mokinių surinkti S. Nėries kūrybos pavyzdžiai, apie ją prisiminimai, nuotraukos. Albume eilėraštis, kurį mokinės siuntė savo mokytojai, išvykus jai kitur. Poetė atsakiusi mergaitėms taip pat eilėraščiu, kurį jos po eilutę išsidalijusios. Iki šiol eilėraščio likimas nežinomas.

ros" paskandino mane sodriausioj ir gyvas-tingiausioj, iki tol negirdėtoj, lietuvių kalboj ir tokioje ilgesingoje nuotaikoje, kad jaučiausi, lyg įžengusi į spalvų, garsų ir nenusakomų grožio virpesių paveikslą, iš kurio nebesinorėjo sugrįžti.

Kuo daugiau Katiliškis rašė, tuo labiau gyvenau jo knygomis — tais gyvybės ir dinamikos sklidiniais pasauliais, kur palikto kaimo žmonės, perkeisti sodraus žodžio ir nuotaikų spalvos, stojosi vylingom laumėm ir šėlstančiais miškiniais; kur viskas kvepėjo šienų, prakaitu, giria; kur gyvenimas virė, mušė šaltiniais, alaus statinių kamščiais ir bernų kumščiais; kur keliai tvino polaidžio sniegais ir negrįžtamai išėjusių siaubu. Trumpai, Katiliškio knygos "ėjo galvon", kaip geras "trunksmas".

A, tikri man buvo Katiliškio bernai ir mergos, tikros jo gryčios ir seklyčios, mėšlavėžiai ir pupžydžiai — paskendusią vaikystės vasarų išplaukę atminimai! Tikri medkirčiai ir eglisakių kvapas; dar tikresni pabėgėliais užtvinę keliai ir klaikus fronto dundėjimas.

Bet — nebetikros man Katiliškio "Apsakos". Kažkur pražuvo išmislingas, neprilygstamų istorijų dėdė. Lyg paklydo Čikagos gatvėse, gal nubluko ir suseno... Nors jo žodis sodrus, bet kaip vaisius išnokęs po stiklu, ir jo žmonės gyvi, bet kaip gavę injekciją. Nėra, atrodo, kaip išsisiaust miškiniams, labiau benzinu, negu alum dvokiančioj Bridgeporto smuklėj; o ir laumės nelabai belauriškos, kai kur blankiai prostituotiškos... Gal kad jos negrįžtamai išklydo iš

"Užuovėjos" ir "Miškais einančio rudens" — savo namų ir savo stichijos?

Ne geriau pas skaitytoją sekasi ir "Apsakymų" vyrams bei diedams. Vyrai vis nuobodžiaudami geria ir gerdami nuobodžiauja. Diedai gurkšnoja, keiksojasi ir vėl gurkšnoja. Daugiau jie gėrė "Miškais ateina ruduo" ir "Išėjusiems negrįžti", be to, daug smarkiau mylėjo, bet visa tai buvo ten reikalinga, natūralu. Viskas plaukė iš autoriaus vaizduojamo gyvenimo. Ten nebuvo nieko nuobodaus; ten gyvenimas virė ir šėlo, ir tam intensyvumui spalvinga jausmų gama atliepė veikėjai.

"Apsakymuose" — viso to tik atšvaitas. Didmiesčio gatvės nuslopino Katiliškio veikėjų gyvastingumą. Tik ten, kur jiems pavyksta išsprukt iš svetimo pasaulio ir nors mintim nukakt namo, jie atsigauna ir gyvena, verti autoriaus plunksnos, kaip Juozapas Čeponis ar Juozapas Sudeikis.

Tačiau paskutiniame "Apsakymų" apsakyme "Kaip surandamos žmonos" pas skaitytoją vėl sugrįžta, per visą knygą nekantariai lauktas, tikrasis Marius Katiliškis. Nors šios novelės veikėjai ne lietuviškų paskendusiu vasarų kaimiečiai, o Amerikos prerijų užkampio smulkūs miestelėnai, tačiau juos su anais riša žemės artuma, didmiesčio rutinos dar neįrėmintas kasdienybė, nežaboti jausmai. Miestelio mugės scenos kunkuliuoja pramogaujančia minia, o amerikietiški "karabelninkai" kurtina peršamų "monų" triukšmu, virpina žaidimo azartu. Gi raudonplaukė Mary gali konkuruoti su visomis Katiliškio knygų karštuolėmis. Mary ne tiek parašyta, kiek piešta nupiešta. Jos raudoni plaukai ir dar raudonesnis įtūžimas ilgai palieka akyse ir mintyse. Mary — primityvus, šelstantis, žemiškas moteriškumas. Dėl jos verta skaityt "Apsakymus" ir mylėt Katiliškį — mūsų sodrųjį, žodingąjį, spalvingąjį autorių.

Iš skaitytojo taško būtų nusikaltimas nepaminėti nuostabių pavykusio "Apsakymų" aplanko, kurį piešė dail. A. Kurauskas. Pas mus jau pasidarė retas įvykis, kad dailininkas atkreiptų reikiamą dėmesį į iliustruojamą knygą. Dažnai, atrodo, pabrėžia

bet ką, knygos net neskaitęs. Todėl ypač malonu gėrėtis "Apsakymų" viršeliu, kur ne tik akį traukiantis spalvų balansas bei pienės pūko elegancija, bet ir ryšį su knygos vidumi turįs vaizdas vilioja "imti ir skaityti".

• *Ateistų sąjūdis* JAV-se paprašė Frank Sinatra dainuoti jų suvažiavime ar bent suteikti auką. Sinatra jiems nusiuntė tokį atsakymą: "Aš neatsilankysiu, neatliksiu programos ir neaukosiu jūsų ateistiniam suvažiavimui Niujorke, Sheraton viešbuty, 1976 m. bal. 9, 10 ir 11 d. Ačiū Dievui".

• *Kolumbo vyčiai* įsipareigojo parūpinti 100.000 dol. pastatyti pasauliniam Eucharistiniam kongresui altorių.

• *Meksikos filmų žvaigždė* Humberto Almazan, tapęs kunigu, vaidins tėvą Damien, raupsuotųjų apaštalą, sukančią jo filmą.

• *Apie Šv. Joaną d'Arc* knygų rinkinį iš 6.000 veikalų kardinolas J. Wright padovanojo Bostono centrinei bibliotekai.

• *Richmondo* katalikų vyskupas ir episkopų vyskupas leido veikti savotiškai bendrai katalikų-episkopų parapijai, kurioje mišias ir vieni, ir kiti turės atskirai, bet, kada galima, turės bendras pamaldas.

• *Brazilijoje* Kalėdų ir Šventųjų Metų proga vyriausybė paleido daugiau kaip 1.000 kalinių.

• *Filmų aktorė Melendy Britt* yra atsivertusi į katalikybę ir imasi vaidinti tik tuose filmuose, kurie sutinka su krikščionybės dėsniais.

• *Helen Iswolski*, iš stačiatikių į katalikybę atsivertusi rašytoja, mirė Beacone, N.Y., sulaukusi 79 m. amžiaus. Šalia bendradarbiavimo periodinėje spaudoje, ji yra parašiusi knygas: "Soul of Russia", "Christ in Russia", "Light Before the Dusk".

• *Pasaulyje yra 14.230.000 žydų*. Taip skelbia 1976 American Jewish Yearbook.

• *Kun. Ričardas Saudis* buvo paskirtas Anchorage, Aliaskoje, arkivyskupijos valdytoju (apaštalinio administratoriumi) vieton arkiv. J. T. Ryan, kuris tapo vyr. kariuomenės kapeliono kard. T. Cook pagalbininku.

FRAZEOLOGIZMAI SU ŽODŽIU KAILIS

Senais laikais kailis buvo laikomas didelėje pagarboje. Jis buvo svarbiausias žmogaus apdaras, kai dar niekas nemokėjo nei verpti, nei austi. Kai dar nebuvo nei metalinių, nei popierinių pinigų, kailis dažnai juos pavaduodavo. Kai žmogus pramoko rašyti, o dar nebuvo išradęs popieriaus, rašydavo ant kailių. Gal tai ir bus viena pagrindinių priežasčių, dėl ko ir mūsų kalboje yra tiek daug įvairių posakių su žodžiu *kailis*. Tuose posakiuose kailis dažnai atstoja visą žmogų (pars pro toto). Taip pat yra daug posakių, kur žodis *kailis* su koku nors veiksmožodžiu reiškia *mušti*, *lupti*, *bausti*. Pirmiausia pateiksime kai kuriuos posakius, reiškiančius *mušti* arba *būti mušamam*, o paskui — ir kitokias įvairias reikšmes turinčius pasakymus.

I

Į KAILĮ DUOTI, PILTI, ĮKRĖSTI: Gali kiek nori duoti į kailį — neklauso, ir tiek. Įpilk jam į kailį, tai gal nutilis. Kai gerai tau, vaikeliai, įkrėsiu į kailį, tai gal geriau pradėsi mokytis.

Į KAILĮ GAUTI, KLIŪTI, TEKTI: Paprastai kas prie kitų kabinėjasi, patys gauna į kailį. Kad pradėjo visus pliekti, tai net ir man kliuvo į kailį. Jeigu taip elgsiesi, tai tuoj ir vėl tau teks į kailį.

KAILIUI DARBE BŪTI: Tai šiandien ir vėl tavo kailis darbe buvo?

KAILIUI ATSAKYTI: Jeigu neklausysi tėvo, tavo paties kailis atsakys.

KAILĮ APLYGINTI, IŠLYGINTI: Kai aplyginau jam kailį, tai dabar kaip šventas. Ko čia kabiniesi, ar nori, kad kailį išlyginčiau?

KAILĮ IŠDIRBTI: Kai išidrbsiu tau kailį, tai pamatysi, ką reiškia neklausyti.

Čia paminėjome tik keletą pavyzdžių, kur *kailis* su kai kuriais veiksmožodžiais vaizdingoje liaudies kalboje reiškia *mušti*, *gauti mušti*, *būti mušamam* ir pan. Šiam tikslui su žodžiu *kailis* įvairiose Lietuvos vietovėse vartojami įvairūs veiksmožodžiai, pvz.: (*kailį*) *iškedenti*, *pakedenti*, *iškočioti*, *išlupti*, *išprausti*, *išmazgoti*, *išperti*, *išpliekti*, *paspirginti*, *iššukuoti*, *ištarkuoti*, *išvanoti*, *išvelėti*, *pasvilinti*, *šutinti*, *skalbti*, *šveisti*, *tvoti* ir t.t.

II

ANT SAVO KAILIO IMTI, PRISIIMTI — atsakingam būti: Nieko neprisiimk ant savo kailio, nes gali įkliūti. Būk ramus — visa tai aš imu ant savo kailio.

ANT SAVO KAILIO PATIRTI — pergyventi, pajusti: Šiuos tavo vargus ir aš esu ant savo kailio patyręs. Kai su juo padraugausi, tai ant savo kailio patirsi, koks jo charakteris.

ANT VILKO KAILIO MAUTIS AVIES KAILĮ — stengtis atrodyti geresniam: Tai gudruolis — ant vilko kailio maunasi avies kailį ir mano, kad niekas nesupranta.

BE KAILIO LIKTI — labai stengtis: Nors be kailio liksi, visiems neįtiksi.

IŠ KAILIO IŠEITI — pakvaišti, protą prarasti: Jis taip šėlsta, atrodo, lyg iš kailio būtų išėjęs.

KAIP IŠ TĖVO KAILIO IŠNERTAM BŪTI — labai panašiam būti: Koks tėvas, toks ir vaikas — kaip iš tėvo kailio išnertas.

IŠ KAILIO NERTIS — labai stengtis: Nors iš kailio nerkis, vis tiek jam neįtiksi.

KAILĮ NIEŽĖTI — pelnytis lupimą: Kad

niežti tau kailis, tai aš greitai pakasysiu!

KAILYJE KAULAMS BARŠKĖTI — labai sudžiūvus, suliesėjus būti: Kas gi iš tavęs beliko nuo to badavimo — jau tik kailyje kaulai barška.

KAILĮ ATNERTI (į ką nors) — panašiam būti: Tas vaikas visiškai į tėvą kailį atnėręs.

KAILĮ DREBINTI — baimintis: Nėr čia ko dėl kito kailį drebinti.

KAILĮ IŠNEŠTI — ištrūkti, išsigelbėti: Vos sveiką kailį iš to gaisro išnešiau.

KAILĮ IŠPRAUSTI — labai smarkiai sulyti: Rodos, užėjo tik toks mažas debesėlis, bet kad išprausė, tai išprausė mums kailį.

KAILĮ IŠVERSTI — keisti pažiūras, įsitikinimus: Tai žmogus be jokio charakterio — nuolat kailį verčia.

KAILĮ LUPTI — labai išnaudoti: Kai aš jo namuose gyvenau, tai man beveik kailį nulupo, tik dabar atsigavau, kai išsikrausčiau.

KAILĮ NUNERTI — į vargą įstumti: Tie teismai jam visai kailį nunėrė — jau neturi nei ko pavalgyti, nei kuo apsirengti.

KAILĮ PARNEŠTI, PARVILKTI — pareiti: Ta kariuomenė taip mane išvargino, vos sveiką kailį parnešiau.

KAILĮ PAŠIAUŠTI — pasipūsti, supykti: Tik pasakyk jam ką nors, tai tuoj kailį pašiausia.

SAVO KAILĮ SAUGOTI — savanaudžiui būti: Kitam jis niekad nepadės, tik savo kailį saugoja.

KIETĄ KAILĮ TURĖTI — nejautriam būti: Taip greit jo neįžeisi — jis kietą kailį turi.

PER KAILĮ ŠIURPUI PEREITI — išsigąsti: Kai aš jį pamačiau, tai šiurpas per kailį perėjo.

SAVO KAILIU PAJUSTI — patirti, pergyventi: Nekliudyk, tegul ji ten eina — savo kailiu pajus jo ranką.

SAVO KAILYJE NERIMTI, NENUSITURĖTI, NESITVERTI — neramiam būti: Nenusituri vaikas savam kailyje, reikės vėl lupti. Kas gi čia pasidarė, dėl ko tu taip nerimsti savo kailyje?

KAILYJE NETILPTI — storam būti: Kad prisiganė avys, tai net kailyje netelpa.

KITAIS KAILIAIS APSIMAINYTI — pažiūras pakeisti: Kai jis į mūsų įstaigą atėjo, tai tuoj kitais kailiais apsimainė.

- *JAV-se yra 48 milijonai katalikų, kuriuos aptarnauja 59.000 kunigų. Seselių vienuolių yra 135.000.*

- *Motina Teresė, visame pasaulyje pagarsėjusi Artimo meilės vienuolyno steigėja, pakviesta kalbėti Čikagoje bal. 19-22 d. įvyksiančiame Katalikų mokytojų sąjungos suvažiavime.*

- *Nauju įtakingo katalikų žurnalo "Sign" redaktoriumi paskirtas kun. A. McNally. Žurnalą leidžia pasionistai.*

- *Sargent Shriver, demokratas, kandidatas į prezidentus, pasisakė prieš negimusią kūdikių žudymą.*

- *JAV misijonieriai, kurių yra 33.000, ir kiti piliečiai, besidarbuoją užsienyje, galės balsuoti federaliniuose rinkimuose. Tokį įstatymą pasirašė prez. Fordas.*

- *Jungtinių Tautų statistiniais duomenimis 1972 m. (iš tų metų teturimi duomenys) daugiausia verčiama knyga buvo Šv. Raštas: jo padaryti 109 nauji vertimai; Markso padaryti 59 nauji vertimai, Engelsonų raštų — 59.*

- *JAV metodistų narių skaičius paskutiniaisiais metais sumažėjo 105.000.*

- *Denverio katalikų arkivyskupija įsigijo 6 aukštų namą, kur bus perkelta arkivyskupijos kurija, laikraščio redakcija ir kitos arkivyskupijos įstaigos.*

- *Kun. J. I. Quinn, Šv. Marijos par. klebonas San Francisco mieste, nuvyko į Massachusetts sakyti pamokslą savo klasės draugo laidotuvių ir pats ten numirė.*

- *Metodistų vyskupas J.B. Warman (Harrisburg, Pa.), pakeitė savo nusistatymą ir dabar pasisako už valstybės paramą privačioms mokykloms.*

- *Italijoje 500.000 žmonių pasirašė prašymą, kad būtų pravestas tautos referendumas, ar leisti abortus. Referendumas įvyks 1976 ar 1977 m.*

- *Portugalijos vyriausybė katalikams vėl grąžino radijo stotį Renascenca.*

HINDENBURG

Didelis pasisekimas tokių gąsdinančios įtampos filmų, kaip „Jaws“, „Earthquake“ ir panašių bus paveikęs, kad būtų sukurtas šis filmas apie milžiniškojo vokiečių cepelino „Hindenburg“ tragediją. Šis cepelinas ore sudegė 1937 m. gegužės 6 d., jau perskridęs Atlantą ir pasiekęs aerodromą Lakehurst, N.J. Nelaimėje buvo užmušti 22 cepelino aptarnautojai, 13 keleivių ir vienas žemėje stovėjęs asmuo.

Filmas yra susuktas Universal bendrovės. Jis nesiriboja vien pačiu cepelino sudegimu, bet atskleidžia ir paruošiamuosius darbus, keleivių charakterius bei jų išgyvenimus skridimo ir katastrofos metu. Filmo scenarijų sukūrė Nelson Goddin, panaudodamas M.M. Mooney knyga.

Filmui nepalanki aplinkybė, kad beveik kiekvienas žiūrovas iš anksto žino pabaigą — cepelinas sudegs. Užtat režisierius Robert Wise čia įveda naujų papildymų. Vaizduojami nacių laikai Vokietijoje, skamba vokiškosios dainos prie jų pamėgto alučio. Įvedama nauja intriga, kad cepelino žuvimo priežastis buvo sabotžas, atliktas nacių nemėgusio asmens. Naciai turėjo tikslą laimėti sau palankios propagandos šiuo pasisekusi milžinu — cepelinu, nugalinčiu bekrasčių okeaną. Sabotažininkas norėjo, kad ta propaganda subliukštų kaip tik amerikiečių akyse, todėl padėjo bombą, su laikrodžiu užtaisytą, kad cepelinas sprogtų, jau pasiekęs skridimo pabaigą.

Pavojų susekė vokiečių į cepeliną įsodintas žvalgybos pulkininkas, tik grįžęs iš talkinimo ispanams. Ši savo vaidmenį čia gerai atlieka aktorius George C. Scott, gal labiausiai sudominąs publika, greta su keliaujančios grafienės vaidmenyje aktore Anne Bancroft. Filme yra įvairumų. Čia koncertas su humoristinėmis parodijomis, juokiantis iš nacių, čia kortų lošėjų įtampa, čia romantiškos prošvaistės, čia grafienės ginčai su nacių muitininkais, čia sabotaži-

ninko gaudymas. Bet, žinoma, ypač gilų išpūdį palieka į tą filmą įjungtos tikrovės nuotraukos — kaip suliepsnojo ir sudegė milžiniškasis cepelinas. Filme yra ir aktualių dialogų mūsų laikams, kaip tas klausimas sabotažininkui: „Argi manai, kad pakeisi pasaulį, susprogdindamas Hindenburgą?“ „Bent tai bus vieta tą keitimą pradėti“, — atsako šis. Pabaigoje Greg Mulla-vey perteikia Herb Morrisono, ABC reporterio, gyvą atpasakojimą per radiją tos baisios Hindenburg tragedijos.

Apskritai filmas intriguojantis. Gal jis neiškilęs į menines aukštumas, bet turi elementų, kurie jį daro vertu pamatyti. Vaikams gal būtų kiek per baisus.

DOG DAY AFTERNOON

Filme atkurtas tikras 1972 m. įvykis Brooklyn. Trys jauni vyrai išibrauna į banką tuoj prieš uždarymą, pasiryžę apiplėšti. Jauniausias, kuris turėjo automobiliumi išvežti draugus, pabūgęs pačioj pradžioj pabėga, grįždamas namo požeminiu traukiniu. Visą ratą suka plėšimo iniciatorius Sonny, kurį čia su pasigėrėtinu sugebėjimu vaidina Al Pacino.

Užpuolimas nuo pat pradžios nesėkmingas. Iš banko pinigus randa išvežtus, pasilikę — tik ne tiek daug. Banką greit apsupa policija, dar daugiau susirenka smalsuolių. Prasideda telefonu ir asmenišku susitikimu derybos tarp vadovaujančio plėšiko ir policijos, FBI. Savo vaidmenį gerai atlieka ne vien Al Pacino, bet ir jo sėbras Sal (John Cazale). Abiejų vaidyba ne eilinė, su giliu isijautimu į personažų psichologiją. Ypač nelengvą vaidmenį turi Al Pacino, kuriam reikia atvaizduoti čia normalų užpuolimo planuotoją, čia išikarščiavusį ginčų vedėją su policija ir minia, čia įtampa, kalbantis telefonu su žmona, čia gilius pergyvenimus, atėjus prie jo į plėšimo vietą jo motinai, čia diktuojant savo testamentą, įteigiu jis žūtų šiame užpuolime, pagaliau — telefonu besikalbant su draugu homoseksualu, kurį jis buvo „vedęs“ ir

kurio operacijai pasiversti moterimi jis, svarbiausia, ir nuėjo "lėšų ieškoti" į banką.

Ištisos scenos vyrų ir ypač moterų — banko tarnautojų — pergyvenimų, kai juos sulaiko apiplėšti atėję vyrai. Kiekvienas personažas tai kitaip išgyvena. Viskas sukelia žiūrovo susidomėjimą, net ir to, kuris nemėgsta visokių apiplėšimų. Policijoj ir FBI irgi įvairūs tipai — nuo simpatingo policijos valdininko, kurį vaizduoja Chrales Durning, iki šalto profesionalo, kurio vaidmenį James Broderick. Baigiasi policijos pergalė — antrininkas plėšikas nušaunamas, o Sally, pajutęs revolverį prie smilkinio, pasiduoda. Scenarijus parašytas, artimai laikantis tikrovės faktų. Spauda ši filmą jau pradeda skelbti tarp dešimties 1975 m. gerųjų, numato jam Oscarus. Bet yra čia ir neigiamybių. Tvarkos saugotojai tarpais taip pavaizduoti, kad ekrano minia, o net ir teatro žiūrovai, ima simpatizuoti plėšikams. O jau vulgarių žodžių tokia gausybė, kad protestuodama viena filme vaizduojama moteris prataria: "Aš krikščionė, mano ausys — tai ne sąslavų dėžės".

THE BLACK BIRD

Tai filmas, kuris nepalieka gilesnio įspūdžio žiūrovui, nors turi publikos mėgstamų aktorių, kaip George Segal. Tai komedija, bet teturi labai lėkštą humorą. Veikalas sukasi apie metalinį paukštį, dėl kurio paėmimo nuosavybės varžomasi. Juo interesuotas Sam Spade (G. Segal) ir taip pat viena paslaptinė europietė gražuolė Anna Kemidon, kurią čia vaizduoja Stephane Audran. Ji išteklėjusi už neūžaugos, kuris dėvi nacių uniformą ir pamėgdžioja Hitlerį.

Filmą pagamino Columbia bendrovė, tekstą paruošė ir režisavo David Giler, panaudodamas daugiau kaip prieš 30 metų susuktą filmą "Maltese Falcon", tačiau ši parodija išėjo visiškai blanki. Nelabai vykusiame filme paskęsta ir žymios prancūzų aktorės Stephane Audran (režisieriaus Claude Chabron žmonos) talentas.

THE SUNSHINE BOYS

Prieš trejetą metų Niujorko scenoje su dideliu pasisekimu ėjęs Neil Simon sukurtas vaidinimas dabar čia paverstas filmu. Simono vaidinimai jų statytojams yra atnešę milijonus. Daugeliui patiks ir ši komedija, nors kai kurie amerikiečiai šaltokai apie šį filmą atsiliepia. Atrodo, kad jiems stinga amerikietiško humoro, tačiau europiečiui ši komedija daug arčiau prie

širdies, negu daugelis persunktų amerikietiškais pokštais, kur gal yra nemažai išorinių staigmenų, bet kur mažiau sąmojaus ir humorą sukeliančių charakterių bei situacijų.

Šiame United Artists susuktame filme režisierius Ray Stark pavaizduoja du vodevilio aktorius, drauge vaidinusius 43 metus, bet asmeniškai ne tik nesuartėjusius, bet net persisunkiusius neapykanta. Vienas jų — Al Lewis (George Burns) dar kiek šaltesnis, o antras — Willy Clark (Walter Matthau) tiesiog spirga, kad savo erzlia energija atrodo kokia 20 metų jaunesnis, negu tos komedijos personažui skirta būti.

Clarko brolvaikis Ben Clark, kurį sklandžiai vaidina Richard Benjamin, nori savo dėdę vėl išvesti į sceną ir sutaria su televizija, kad jis su savo ankstyvesniu partneriu vėl atkurs vieną iš savo vaidinimų. Tam tikslui abudu ir susieina. Čia tas jų apsikapojimas, tikrai gausus humoru, žiūrovą įtikina, kaip yra beprasmis susipykimas draugų tarpe, bet ir prajuokina tų abiejų charakterių susikirtimo būdai. Pats jų atkuriamas vaidinimas mažiau turi humoro, kaip jų pasirošimai, juokingos įtampos išgyvenimai. Žiūrovas galės ir nusikvatoti, ir šį tą iš teatro išsinešti.

LUCKY LADY

20th Century-Fox bendrovė sukrėvė net 14 mil. dol., sukdama šį filmą, ir negalima sakyti, kad jis būtų labai įspūdingas. Tiesa, jis suorganizuotas gana prabangiai, su dažnai besikeičiančiomis scenomis, puošniomis dekoracijomis, turtingais vaizdais, tačiau aktorių vaidyboje ir pačiame turinyje nėra gelmės. Filmą gausus įvairumais, bet sukasi apie svaigalų kontrabandą prohibicijos laikais. Neseniai tapusi našle, dainininkė Claire, kurią čia savu stiliumi vaidina filmų garsenybė Liza Minnelli, susideda su depresijos nuskurdintu "playboy" (Burt Reynolds) ir panašiu jo sėbru (Gene Hackman), kad jie kartu nugabentų paskutinį jos vyro paliktą svaigalų laivą. Abudu, pamilę našlę, ryžtasi rizikingam žygiui Atlanto pakrantėse, prie Kanados sienos. Susidaro pavojai ir įtampa, susidūrus su konkurentais, įsijungus ir laivyno jėgoms. Išskyla laivų kovos tarp sindikatinio svaigalų spekulianto Christy McTeague (Joh Hillerman) ir flotilos nepriklausomų alkoholio kontrabandininkų, išivieliant ir mūsiškės "Lucky Lady" laivui. Gudrumai ir ryžtas Claire kompanijai padeda pasiekti laimėjimą.

Dagys

Did. Kunigaikštis Gediminas diktuoja

Filmo režisierius St. Donen įvedęs nemažai margo gyvumo, sudaręs greitai besivystančių įvykių pynę ir filmą padaręs, galima sakyti, neuobodu, nors šiaip jis gana tuščias, nevengiamas nešvankumų, pasitaiko vulgarumų. Kas nu-eis pažiūrēt, nenuobodžiaus, kas neis — daug nenustos. Filme yra vietų, kurios nepriimtinos visokio amžiaus žmonėms. Kritikai net atsilie-pia, kad retai kada tiek daug pinigų išleidžia-ma filmui, kuriame nėra reikiamo kūrybinio nuoseklumo.

SHERLOCK HOLMES' SMARTER BROTHER

Žvalgo, seklio Sherlock Holmes populiariu-mas palenkė ir šiam filmui tokį vardą parinkti, nors čia nedaug kas rišasi su sekimu, išskyrus pastangas išvogti vieną svarbų dokumentą. Da-bar amerikiečių filmuose ne tiek siekiama su-dominti pastatymo meniškumu, charakterių gi-lumu, kaip bandoma suvilioti arba seksu, arba pastangomis žiūrovui sudaryti išblaškantį, pra-juokinantį vakarą. To siekiama iki kraštutinu-mo, kad komedija virsta farsu, nusagstytu vul-gariais posakiais ar veiksmiais. Šiame filme to netrūksta. Niekas jau taip labai seksiško jame nėra, bet berniškumo — tai užtenkamai. Filmas atrodo sudurstytas iš eilės amerikietiško pokštų — tai pasirodys su kostiumais, neturinčiais už-pakalio, tai daužysis dekoracijų sandėly ir pa-našiai. Filmo aktoriai: Gene Wilder, Madeline Kahn, Marty Feldman, Dom DeLuise, Leo Mc-Ker ir kt. Vietomis jie vaidina, daug kur — tik šaržuoja.

ADIOS AMIGO

Šis Atlas bendrovės filmas tuo ypatingas, kad tas pats žmogus — Fred Williamson — pa-ruošė jo tekstą, filmą suorganizavo, jį režisavo ir pats vaidino. Filmo kritikai sako, kad filmo pavadinimas „Adios Amigo“ — „Sudie, drauge“ atitinka filmo kūrėjo pasiektus rezultatus: jo drąsa pralenkia sugebėjimus ir, jei toliau taip bus, jam tektų atsisveikinti su tokių filmų ga-myba.

Čia kitas aktorius — Richard Pryor — vai-dina kvaišai atrodantį, bet apskrų sukčių, ku-ris išgelbsti ir Williamsoną iš kalėjimo, ir abu-du išjoja su glėbiu pinigų. Meksikietiškoje at-mosferoje jiedu keliauja, lanko miestus ir smukles, kits kitą apgaudinėja, gaudo pabėgusi su pinigais ir panašiai. Pryor sėkmingesnis vai-dyboje. Jam pavyksta išvežti ir nelengvą sce-ną, kaip jis iš vieno miesto suktai išgauna žė-

mę, galėsiančią būti panaudota geležinkeliiui, lyg užhipnotizuodamas susirinkusią miestiečių minią.

Filmas sukurtas negrų iš negrų gyvenimo, bet šiuo kartu juos silpnai reprezentuoja.

Juozas Prunskis

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSO PREMIJŲ ITEIKIMAS IR KONCERTAS

Septynioliktajam „Laiškų Lietuviams“ kon-kursui buvo atsiųsta 12 straipsnių. Premijas lai-mėjo šie konkurso dalyviai: I premiją (150 dol.) — Nina Gailiūnienė, Hartford, Conn.; II premi-ją (100 dol.) — Gražina Kriaučiūnienė, Lansing, Mich.; III premiją (75 dol.) — Nijolė Beleškaitė — Gražulienė, Hazel Crest, Ill.; IV premiją (50 dol.) — Viktoras Nakas, Birmingham, Mich.; V premiją (25 dol.) — Rasa Miliauskaitė, Chica-go, Ill.

Šio konkurso premijų mecenatai buvo: Joli-ta ir Vida Kriaučiūnaitės (150 dol.), Birutė Lieponytė (100 dol.), Ona ir Vincas Kuliešiai (100 dol.), Stefaniya Rudokienė (50 dol.)

Konkurso vertinimo komisija: Aleksandra Likanderienė (pirm.), Danutė Bindokienė (sekr.), Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalie-nė, Gediminas Vakarīs.

Premijos buvo įteiktos Jaunimo Centre š.m. vasario mėn. 22 d. Mecenatų vardu žodį tarė Jolita Kriaučiūnaitė, o laureatų — V-tosios premijos laimėtoja penkiolikmetė Rasa Miliaus-kaitė.

Koncerto programą atliko Jaunimo Centro choras „Audra“, vadovaujamas Fausto Strolis; Jaunimo Centro studentų tautinių šokių an-samblis, vadovaujamas Leokadijos Braždienės; tautinių šokių grupė „Žilvitis“, vadovaujamas Vandos Stankienės ir Anicetos Mažeikienės.

Visiems čia paminėtiems asmenims už viso-keriopą pagalbą nuoširdžiai dėkojame. Taip pat dėkojame už pagalbą vaišių metu: R. Andri-jauskienei, I. Bernatavičienei, I. Dapkienei, P. Dapkui, E. Pranckevičienei, Br. Stravinskienei, D. Vakarei, D. Viktorienei. Už skelbimus esa-me dėkingi „Margučio“ ir Sophie Barkus radi-jo programų vedėjams, o už labai gražių plaka-tų nupiešimą — Danai Varaneckienei.

**“Laiškų Lietuviams”
redakcija ir administracija**

ATSIUSTA PAMINĖTI

MANO PIRMOJI KOMUNIJĄ. Vadovėlis vaikams ir tėvams. Pagal ses. M. Blanche Twigg paruošė Ingrida Bublienė ir kun. Kęstutis Zemaitis. Išleista 1976 m. Didelio formato, gausiai keliomis spalvomis iliustruotas, jau seniai visų lauktas vadovėlis. Galima gauti JAV LB Svetimo Taryboje. Kaina 5 dol.

Josemaria Escriva de Belaguer. KELIAS. Dvasinio turinio knygelė, versta iš ispanų kalbos. Išleista 1975 m. Argentinoje. 260 psl., kaina nepažymėta. Knygelę galima gauti pas "Draugo", "Darbininko", Tėvų Jėzuitų ir Nekalto Prasidėjimo seselių knygų platintojus.

Dr. S. Aliūnas. ALIJOŠIAUS LAPAI. Humoristiniai eilėraščiai. Įvada parašė Antanas Gustaitis. Išleido Liet. Knygos Klubas 1975 m. Aplankas — Marijos Ambrozaitienės. 87 psl., kaina nepažymėta.

LITUANISTIKOS INSTITUTO 1973 METŲ SUVAŽIAVIMO DARBAI. Spaudai paruošė Rimvydas Šilbajoris. Techninė priežiūra — Tomo Remeikio. 262 psl., kaina nepažymėta.

Petras Gudelis. JONIŠKĖLIO APSKRITIES PARTIZANAI. I dalis. Išleista 1975 m. 200 psl., kaina 6 dol. Platintojas — Šv. Antano parapijos spaudos kioskas, 1984 25th St., Detroit, Mich. 48216.

A.D. Kizlys Kizlaitis. KAS UGDO IR KAS ŽLUGDO TAUTĄ. Išleista 1975 m. 22 psl.

Į LAISVĘ. Nr. 65 (102). Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai tris kartus per metus. Šį numerį redagavo Alė Rūta-Arbienė, Bernardas Brazdžionis ir Juozas Kojelis.

NAUJOJI VILTIS. Nr. 8. Politikos ir kultūros žurnalas. Leidžia Lietuvių Studentų Tautininkų Korporacija Neo-Lithuania ir Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga. Redakcinė kolegija: dr. Jonas Balyš (pirm.), Aleksas Laikūnas ir dr. Bronius Nemickas.

LIETUVIS ŽURNALISTAS. Nr. 6 (12). Lietuvių Žurnalistų Sąjungos neperiodinis leidinys. Redaguoja Vytautas Kasniūnas.

Nuoširdžiai dėkojame "LAIŠKU LIETUVIAMS" rėmėjams

50 dol. aukojo — kun. Feliksas Jucevičius.

20 dol. aukojo — Regina Andrijauskienė.

14 dol. aukojo — O. Jankevičiūtė.

12 dol. aukojo — A. Vazalinskas.

11 dol. aukojo — G. Petys.

10 dol. aukojo — kun. K. Trimakas.

Po 9 dol. aukojo: A. Matulionis ir St. Juškus.

Po 8 dol. aukojo: J. Vailokaitis, M. Manomaitis, L. Gudis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Danutė Vakarė, Gediminas Varkaris. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Viršelis ir skyrių vinjetės — Jūratės Eidukaitės-Okura. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Ill. 60636. Telef. 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 6 dol., atskiras numeris — 60 centų.